

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Politikatudományi Intézet

SZAKDOLGOZAT

A LEGITIMITÁS ÁRA

**A versengő autokráciák gazdasági teljesítményének legitimációs hatásai
Oroszország, Ukrajna és Törökország összehasonlításában.**

Konzulensek:

Dr. Navracsics Tibor és

Filippov Gábor

Szerző:

Dénes Kornél Máté

Budapest, 2022

Absztrakt:

Milyen befolyással bír a gazdasági teljesítmény a versengő autokráciákra? Valójában csak addig képes egy ilyen rezsimtípus fenntartani a népszerűségét és megnyerni az állampolgárait, amíg azok egyéni jómódjuk bővülését is látják politikai jogaik bizonyos szintű csorbításáért cserébe? Dolgozatomban többek között ezekre a kérdésekre keresem a választ. Mindezen felül, nyújtok egy történeti áttekintést a hibrid rezsimtípusok kialakulásáról. Ezután pontosan felállítom a dolgozatomban használt elméleti kereteket. Ezt követően ismertetem ezen rezsimek legitimációs stratégiáit és a gazdasági teljesítmény fontosságát. Végül egy három országból álló esetválasztáson keresztül számszerűsített elemzéseket futtatva következtetéseket vonok le, hogy milyen hatással van a gazdasági teljesítmény a versengő autokráciák legitimációjára.

versengő autokráciák; legitimáció; gazdasági teljesítmény; jóléti teljesítmény

Tartalomjegyzék

Absztrakt	- 1 -
I. Bevezetés:	- 5 -
II. A hibrid rezsimek történeti kialakulása:	- 7 -
III. A versengő autokráciák fogalmi keretei:	- 10 -
IV. A dolgozatban használt demokráciafelfogás fogalmi keretei:.....	- 13 -
V. A dolgozatban használt autokráciafogalom jellemzői:.....	- 14 -
VI. Legitimáció értelmezésének történeti áttekintése autokrációkban és a hibrid rezsimek stabilitásának alapjai:	- 15 -
VII. A három pillér: kooptáció, represszió és legitimáció:	- 17 -
VII.1. A kooptáció:	- 17 -
VII.2. A represszió:	- 18 -
VII.3. A legitimáció:.....	- 19 -
VIII. A három pillér gazdasági kitettsége és a járadékteremtés:	- 20 -
IX. Az esetválasztás:	- 21 -
IX.1. Vizsgált országok rövid áttekintése és a vizsgált időintervallumok:.....	- 22 -
X. Legitimáció mérése és legitimációs kategóriák felállítása:.....	- 24 -
XI. A gazdasági és jóléti visszaesés és növekedés definiálása és mérése:.....	- 28 -
XII. A gazdasági szabadság mérőszámai:	- 29 -
XIII. A legitimáció és a gazdasági mérőszámok kvantitatív elemzése:	- 30 -
XIII.1. Oroszország:.....	- 31 -
XIII.2. Ukrajna:	- 33 -
XIII.3. Törökország:.....	- 35 -
XIV. A gazdasági válság és a rezsimtípus változásának kapcsolata:.....	- 37 -
XIV.1. Oroszország:.....	- 38 -
XIV.2. Ukrajna:.....	- 38 -

XV. Konklúziók.....	- 39 -
Elismerés és köszönetnyilvánítás.....	- 41 -
Ábrajegyzék.....	- 42 -
Irodalomjegyzék	- 42 -
<i>Könyvek:</i>	<i>- 43 -</i>
<i>Tanulmányok:</i>	<i>- 43 -</i>
<i>Újságcikkek:.....</i>	<i>- 45 -</i>

“Igazságosság nélkül mi mások az államok, mint nagy rablóbandák.”

Szent Ágoston

I. Bevezetés:

A közelmúlt versengő autokráciáiban történő eseményeit feldolgozó politikatudományi irodalom, viszonylag kisebb hangsúlyt fektetett a gazdasági mutatók és a legitimitás összekötésére. Feltételezésem szerint a 2008-as gazdasági világválság nem csak a globális bankpiacnak jelentett súlyos cezúrát, hanem sok, a kétezres évek elején stabilnak hitt versengő autokrácia (Levitsky & Way, 2010) belső legitimitása is láthatólag meg roppant a válság begyűrűzését követően. A gazdasági recesszió vagy stagnálás kénytelenül kimozdított egyes rezsimeket a „látszatomokratikus” eszközeik mögül, és vagy a nyílt represszió, vagy pedig a nyílt demokratizálódás útjára lökte azokat. Dolgozatomban, a versengő autokráciák gazdasági teljesítményének legitimitációs szerepét vizsgálom.

Ezek alapján, a kutatási kérdésemet a következőképpen határoztam meg dolgozatomban: *Milyen módon befolyásolja a gazdasági teljesítmény egy versengő autokrácia legitimitását?* Tézisem, hogy ezen rezsimek fenntartásában kulcsszerepe van annak, hogy milyen gazdasági teljesítményt képesek nyújtani. Hiszen ezen teljesítményből megtermelődött javakat, a rezsim a saját legitimitációját elősegítő – azonban költséges – praktikákat tud működtetni. Például, a jólét növelésével elősegíti a kooptálás (Gerschewski, 2013) intézményesülését. Aminek a segítségével, az állampolgárokat és az elit szereplőit is könnyen a rezsim elfogadására tud sarkalni. Így idézve elő azt a paradox helyzetet, hogy a fentebb említett szereplők egyéni javaik bővüléséért cserébe, hajlandóak lemondani a politikai jogaik tartalmilag demokratikus gyakorlásáról, részlegesen vagy teljesen. Ebből következőleg – feltevésem szerint – a gazdasági mutatók visszaesésével, a versengő autokráciák kénytelenek lesznek „köztes”¹ állapotukból kilépni és a demokratizálódás útját, vagy pedig a nyíltabb represszió² formáit választani. Kutatási kérdésem mentén, végül három hipotézist állítottam fel dolgozatban.

¹ A köztes állapot ez esetben azt jelenti, hogy a rezsim típusok dichotóm meghatározásánál (Gyulai & Stein-Zalai, 2016) egy demokrácia-autokrácia skálán, a versengő autokráciák egy köztes rezsimtípust tesznek ki.

² Davenport (2007) úgy fogalmazta meg a represszió fogalmát, mint ami fizikális szankciókat alkalmaz egyénnel vagy szervezetekkel szemben. Ezeket a szankciókat nem minden esetben alkalmazzák, valamikor csak az ezzel

Első hipotézisem (H1): Amennyiben a gazdasági növekedés visszaesik a versengő autokráciákban, akkor az ezeket irányító rendszeralkotó erők is veszítenek a legitimitációjukból. Tehát az egyébként számukra kedvező választásokon is egyre rosszabb eredményt képesek csak elérni az inkumbens erők.

Második hipotézisem (H2): A gazdasági visszaesés a rezsim járulék előteremtő képességét negatívan befolyásolja így, szükségszerűen rontva a vizsgált versengő autokrácia gazdasági versenyképességét. Mivel, a megfogyatkozott járadék előteremtési képességre való tekintettel, újabb erőforrásokat kell a saját klientúrája alá csatornázni az inkumbens erőnek. Ezeket a forrásokat pedig – feltételezésem szerint – csakis a piaci mechanizmusok csorbításával képes előteremteni. Aminek a kivitelezéséhez, kénytelen gazdaságtorzító intézkedéseket hoznia. Például államosítani, vagy bizonyos privát vagyonelemeket a rendszer kedvezményezettjeinek a kezére juttatni.

Harmadik hipotézisem (H3): A gazdasági válság vagy a nyílt represszió alkalmazásába – így a zárt autokratikus rezsimtípusok felé –, vagy a demokratizálódás irányába mozdítja ki a versengő autokráciákat.

Ezen három hipotézis tesztelésére, dolgozatomban egy kvantitatív módszertant alkalmazok kvalitatív elemekkel vegyítve. Ez azt jelenti, hogy egy három országot átölelő esetválasztással fogok dolgozni, ahol számszerűsítve áttekintem a rezsimek gazdasági mutatóit, majd pedig összevetem azt a legitimitásuk mérésére rendelkezésre álló adatokkal. A legitimitáció könnyebb mérése érdekében, a kiválasztott mérőszámokból létrehoztam egy matematikai formulát. Azonban, hogy a lehető legpontosabb eredményeket kaphassam, a kvantitatív módszerek alkalmazása előtt, kvalitatív módszerekkel felállítottam és pontosan meghatároztam a dolgozatomban használt fogalmak elméleti kereteit.

Összegezve, dolgozatomban a fenti három hipotézisen keresztül tesztelem a kutatási kérdésemet. Ehhez a következő logikai felépítést választottam: először, a hibrid rezsimek történeti kialakulását mutatom be röviden, majd a versengő autokráciák fogalmi kereteit határozom meg a releváns szakirodalom segítségével. Ezt követően bemutatom a dolgozatomban használt rezsimtípusokat. Aztán részleges áttekintést nyújtok a versengő autokráciák legitimitációs stratégiáiról és arról, hogy ezekben a gazdaság milyen módon foglal el kiemelkedő szerepet. Ezt követően, pontos fogalmat adok az általam vizsgált számszerűsített mutatóknak, vagyis, hogy mit is tekintek gazdasági növekedésnek és mit legitimitációs

való fenyegetés is eltudja érni a kívánt hatást. A kívánt hatás pedig, a cselekvéstől való elrettentés, hogy ne veszélyeztesse az adott entitás a rezsim stabilitását.

deficitnek. Aztán prezentálom az esetválasztást, a vizsgált időintervallummal egyetemben. Végezetül, az elemzések elvégzésén és vizualizálásán túl következtetéseket teszek.

II. A hibrid rezsimek történeti kialakulása:

A demokratizálódás harmadik hullámával³ (Huntington, 1991) számtalan térségben ment végbe olyan rendszerszintű változás, melynek hatására összeomlottak a hagyományos elnyomásra épülő autokráciák. A harmadik hullám demokratikus változásai a '70-es években kezdődtek Francisco Franco, Oliveira Salazar és Georgiosz Papadopoulosz⁴ rezsimeinek átalakulásával. majd a '90-es években teljesedtek ki a kelet-európai, dél-amerikai, ázsiai, valamint fekete-afrikai rezsimek viharos demokratizálódási kísérleteivel. Sok autoriter berendezkedésű rendszer ráébredt, hogy az újonnan létrejött unipólusú világrendben „költséges vállalkozás” nyílt elnyomásra épülő diktatúrákat vagy autoriter rendszereket fenntartani (Filippov, 2018), mivel a nemzetközi környezet a nyugati világ domináns pozícióba való jutásával nem tolerálja ezek létét. Az új világrendbe való betagozódáshoz – és ezáltal a nemzetközi közösséghez való tartozáshoz – a liberális demokráciák bizonyos alapszabályainak az alkalmazását várják el. Ezek nélkül megnehezült a kisebb erőforrású országoknak a nyugat által dominált globális világ gazdaságba való betagozódása, ami gazdasági fejlődésük megalapozása, vagy fenntartása érdekében, létszükséggé vált számukra.

Ezek az új demokráciák látszólag készségesen próbálták teljesíteni a nyugati világ formai követelményeit. Választásokat tartottak, létrehozták a többpártrendszert, bizonyos fokú média pluralitást engedélyeztek. A gyakorlat mégis mást mutatott. Egyes országokban a szabad választások ellenére letörték az ellenvéleményeket, mint például Ion Iliescu köztársasági elnök a zsil-völgyi bányászok segítségével Romániában 1990 folyamán. Máshol a törvényhozást számolták fel erőszakkal, ha az éppen nem engedelmeskedett az elnök akaratának, ahogy

³ Az első hullámot a 19. századra tesszük, a másodikat pedig a második világháború utánra.

⁴ Georgiosz Papadopoulosz, görög ezredes, akinek a vezetésével 1967. április 27-én katonai diktatúrát vezettek be Görögországban, később leváltották és tábornokok vezették az országot így sokszor csak a tábornokok diktatúrájaként emlegetik ezt az időszakot a görög történelemben. Végül 1974. július 23-án ért véget és lépett Görögország a demokratizálódás útjára.

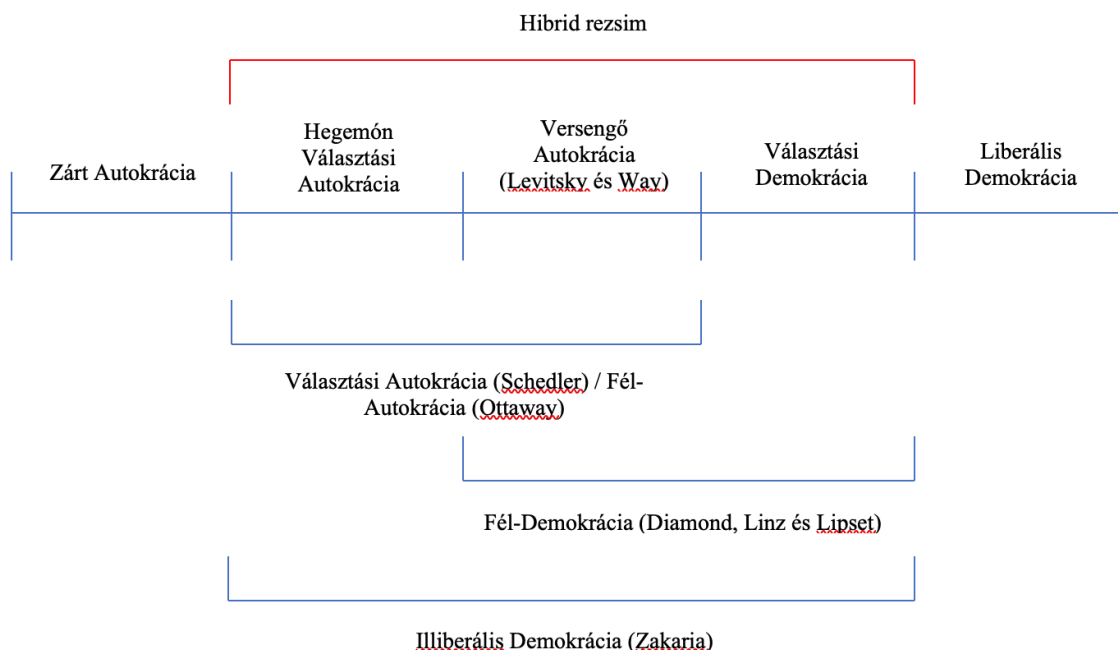
láthattuk Oroszországban Borisz Jelcin parancsára 1993-ban, az októberi puccs⁵ idején. Vagy éppenséggel az elnöki hatalmat centralizálták oly mértékben, hogy az már ellenőrizhetetlen arányban összpontosult egy személy kezében, mint ahogyan az történt Franjo Tudman Horvátországában.

A fentebb említett példákban említett országokban, a demokrácia formálisan létező és működő intézményeit a hatalomgyakorlás módja, gyakorlata kiüresítette. A politikatudomány így kénytelen volt új fogalmi aspektusból megközelíteni ezen rendszereket. Hiszen, nem fértek bele a demokrácia elméletek dichotóm meghatározásába (Gyulai & Stein-Zalai, 2016), vagyis amikor a rezsimeket autokráciaként, vagy demokráciaként tudjuk kategorizálni. Ez az elmélet természetesnek veszi, hogy az autokráciából kilépő országok csakis a demokráciában találhatják magukat. Ebből következőleg, a tranzitológiai irodalom egy széles skálája adottnak vette, hogy az autokrata rezsimekből kilépő országok csak egy átmeneti időszakot élnek át, amelynek vége szükségszerűen a teljes demokratizálódás vagy pedig az autokráciába való visszaesés. Azonban Juan Linz 1964-es Francisco Franco rezsiméről írt tanulmányában⁶ fogalmilag szétválasztotta a totális diktatúrákat és az autokráciákat. Linz munkássága arra készítette a rezsimekkel foglalkozó politológusokat, hogy új távlatokból kezdjék el szemlélni az átmenetinek hitt rezsimtípusokat. Az ezirányú diskurzust természetesen a '90-es évek eseményei csak tovább katalizálták. Ebből született meg Thomas Carothers 2002-es tanulmánya,⁷ hogy bizony az átmenetinek hitt rezsimek sok országban konszolidálódtak, így vitatni kezdte az addig csak „tranzitológiai paradigmának” titulált alkalmazott fogalmi keretet.

⁵ Egyes szakirodalmi hivatkozások „fekete októbernek” vagy a „fehér ház ostromának” is hívják az 1993. szeptember 21-től október 4-ig tartó eseménysorozatot.

⁶ "An Authoritarian Regime: Spain," pp. 291-341, in Erik Allardt and Yrjö Littunen (eds.), *Cleavages, Ideologies and Party System. Contributions to Comparative Political Sociology*. Helsinki: Westermarck Society, 1964.

⁷ Lásd bővebben: Carothers, T. (2002). The End of the Transition Paradigm. *Journal of Democracy* 13(1), 5-21. [doi:10.1353/jod.2002.0003](https://doi.org/10.1353/jod.2002.0003).

1. ábra: a szürke zóna rezsim meghatározásai relatívan egymáshoz viszonyítva egy demokrácia-autokrácia skálán. Forrás: L. Gilbert, P. Mohseni (2011): *Beyond Authoritarianism: The Conceptualization of Hybrid Regimes* St Comp Int Dev 46, 270 <https://doi.org/10.1007/s12116-011-9088-x>

A fentebb felvázolt fogalmi kérdések és nehézségek miatt nem csoda, hogy az elmúlt három évtizedben több definiálási kísérlet is született a létrejött politikatudományi „szürke zónában” (Böcskei & Szabó, 2019; Carothers, 2002; Gyulai & Stein-Zalai, 2016; Mufti, 2018) elhelyezkedő rezsimtípusokra. Többek között olyan ismertebb meghatározások születtek, mint az „illiberális demokrácia” (Zakaria, 1997), „fél-demokrácia” (Diamond et al. 1987), „hibás demokrácia” (Merkel, 2004), vagy „hibrid rezsim” (Karl, 1995). A tisztább megértés érdekében, ezeket a rezsimtípus meghatározásokat a hibrid rezsimen belül, egy ábrán prezentálom (1.ábra), amelyet L. Gilbert és P. Mohseni (2011) átfogó tanulmányából vettem át.

Az ábrán jól látható, hogy a „hibrid rezsim” inkább, mint általános átfogó fogalmi keret tudja számunkra meghatározni ezen rezsimeket. Ennél fogva pedig nem alkalmas precíz elemzésekhez való felhasználásra. Emiatt dolgozatomban a szakirodalom széles rétege által elfogadott, a hibrid rezsim egyik altípusának tekinthető rezsimtípust fogom alkalmazni: a *versengő autokráciát* (Levitsky & Way, 2010).

III. A versengő autokráciák fogalmi keretei:

A versengő autokrácia fogalmi kereteit Levitsky és Way (2010) dolgozták ki, amelyről egy nagyhatalmú könyvet⁸ is írtak. Az őáltaluk megállapított fogalmi kereteket mutatom most be összefoglaló jelleggel.

A versengő autokráciáknak három fő jellemvonását figyelhetjük meg a szakirodalom alapján. Ebből az első – és talán legfontosabb – jellemzőjük, hogy rendelkeznek a választás intézményével. Azonban, a választások tartalmilag nem felelnek meg azoknak a nemzetközileg elismert sztenderdeknek, amik miatt demokratikusnak lehet őket tekinteni. Kiemelten fontos megkülönböztetnünk a verseny és a versengés fogalmát a választásokon. A verseny léte önmagában nem indukálja a versengést. Versengőnek egy választás csak abban az esetben mondható, ha több mint egy centrumú erő, differenciált társadalmi és gazdasági világlátással részt vehet a választásokon, és valós esélye van az inkumbens politikai erő befolyásolására (Levitsky & Way, 2002). Ezért az ilyen rezsimekben a választásokat tisztességtelen választásokként tudjuk jellemezni. Akkor minősül tisztességtelennek és nem versengőnek egy választás, ha az alábbi tartalmi kritériumokat legalább részlegesen teljesíti.

Egyenlőtlen választási aréna megléte. Ezt akkor állapíthatjuk meg, ha a hatalmon lévő politikai erőt leváltani szándékozó ellenzéknek minimális a hozzáférése a médiához. Esetleg a kampányforrásokat olyan igazságtalanul és átláthatatlanul osztják el, hogy gyakorlatilag messze nem érvényesül az „egyenlő” indulás feltétele. De ide sorolhatjuk még azt is, ha a választást felügyelő hatóságok kettős mércét alkalmaznak az ellenzékkel szemben, tehát szelektíven és elfogultan alkalmazzák a jogszabályi környezet által biztosított retorziók tárházát.

Jelentős formális vagy informális akadályok a nemzeti kormány által tolerálva és/vagy koordinálva. Ezt a kritériumot akkor vehetjük teljesítettnek, ha a hatalomban lévő rezsिमalkotó erő gyakorlatilag megakadályozza az ellenzék

⁸ Levitsky, S., & Way, L. (2010). *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War* (Problems of International Politics). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511781353

kampányolását. Legyen szó arról, hogy inzultálja az ellenzéki aktivistákat, jelölteket vagy szabotálja azok pártinfrastruktúráját.

Központilag koordinált vagy tolerált választási visszaélések. Ilyen eseteknek titulálhatjuk a választási csalások széles skáláját a névjegyzék manipuláción át, a szavazat hamisításon keresztül, gyakorlatilag minden ilyen jellegű akciót.

Legalább egy komolyabb ellenzéki jelöltet kizárnak a versenyből, politikai indokok miatt.

A második jellemvonása a versengő autokráciáknak, a polgári szabadságjogok garantálásának hiánya. Formálisan ugyan léteznek ezekben a rezsimekben is a civil szférát garantálni kívánó polgári szabadságjogok, azokat azonban a hatalom sokszor szelektíven hagyja érvényesülni. Azonban ezeknek a jogoknak a megsértése, akkor állapítható meg egy rezsimben, ha az legalább részlegesen teljesíti az alábbi kritériumokat.

A független média gyakori zaklatása politikai okokból. Ilyennek minősíthetjük például a cenzúra alkalmazását, az öncenzúrára való kényszerítést, vagy a médiaorgánumok adminisztratív eszközökkel való ellehetetlenítését, mondjuk speciálisan alkalmazott ágazati adók kivetésével. De idetartozik még az is, ha fizikálisan megfélemlítik az adott média dolgozóit politikai véleményük miatt.

Komoly támadás egy ellenzéki politikus vagy nyíltan kormánykritikus személlyel szemben. Ilyen támadásnak titulálhatjuk például, ha politikai véleményük miatt bebörtönöznek embereket. Vagy mondjuk, ha tüntetéseket lehetetlenítenek el tömeges bezárásokkal vagy az erőszakszervezetek agresszív fellépésével.

A kormányzat részvétele vagy legalábbis toleranciája olyan események felé, amelyek korlátozzák a szólás- és gyülekezésiszabadságot. Ilyennek minősíthető például, ha az erőszakszervezetek módszeresen felszámolják az ellenzéki csoportosulásokat és razziákat tartanak az ellenzéki beállítottságú

pártok vagy szervezetek székházainál. De ide sorolható az is, ha fizikális erőszakot alkalmaznak akár a hatalomhoz köthető, de kormánykritikus hangot megütő informális szervezetekkel szemben.

Végül, a legutolsó jellemzője ezen rezsimeknek, az *egyenlőtlen játéktér*⁹ megléte. Ezt voltaképpen a szerzőpáros olyan szituációkra érti, amikor a kormányzati erő olyan mértékben maga alá csatornázza az állami forrásokat, és törvényileg is saját képére alkotja a politikai versenyszférát, hogy gyakorlatilag nagyon kevés esélye marad az ellenzéki erőnek a rezsim váltásra. Az egyenlőtlen játéktér magában foglalja a már fentebb bemutatott másik két jellemzőt is. Az egyenlőtlen játéktér az alábbi fogalmak jellemzik.

Egyenlőtlen hozzáférés a forrásokhoz. Erről olyan esetben beszélhetünk, ha a kormányzati erő az államiforrásokat voltaképpen sajátjaként használja fel, és az ellenzéki politikai erőket azokból csak minimálisan hagyja részesülni. Ezzel megakadályozva, hogy az ellenzék ésszerű¹⁰ egyenlőséggel tudjon versenyezni a kormányzattal egy választási versenyben. Jó példa erre, ha a kormányzat közpolitikai eszközöket használ arra, hogy az ellenzék finanszírozását megnehezítse és közben a közalkalmazotti és közintézményi hálózatot pedig a saját pártgépezeteként hasznosítja.

Egyenlőtlen médiahozzáférés. Erről akkor beszélhetünk, ha a kormányzat az állami tulajdonú médiát voltaképpen csak a saját álláspontjának népszerűsítésére használja, és az ellenzéknek csak minimális megjelenést biztosítanak. Továbbá még az is ez alá a fogalmi pont alá tartozik, ha a magántulajdonú média túlnyomó többsége gyakorlatilag a rezsimet alkotó erő holdudvarához tartozik, így igazából nem tekinthető befolyásolásmentes független médiának a kormányzattal szemben.

⁹ Játéktér alatt itt a teljes politikai arénát érti a szerzőpáros, ami gyakorlatilag a média elérésén át, a pártfinanszírozáson keresztül mindent lefed.

¹⁰ Az ésszerűt itt fontos kiemelni, hiszen tulajdonképpen minden demokratikus országban a kormányzati pozícióban lévő hatalmi erő előnyből indul bármilyen politikai versenyben, de annak mértéke viszont már egyáltalán nem mindegy. Így az ésszerű jelző itt a már „egészségtelenül” komoly kormányzati pozícióval járó előnyt jelenti.

Az állami intézmények magasfokú átpolitizáltsága. Ezt a fogalmat akkor tekinthetjük teljesültnek, ha látható, hogy a közintézményeket a rezsimet alkotó politikai erő saját politikai céljainak megvalósítására alkalmazza. Például arra, hogy visszavesse az ellenzék versenyképességét a kormányzattal szemben.

Összegezve, versengő autokráciáról abban az esetben beszélhetünk, ha a fentebb összefoglaló jelleggel bemutatott kritériumoknak egy rezsimeleget tesz. Tehát nem tapasztalhatóak a demokrácia intézményeinek tartalmilag is kielégítő létezése. Azonban, hogy teljes képet kapjunk arról, hogy milyen esetekben beszélhetünk versengő autokráciáról röviden prezentálom, a dolgozatomban alkalmazott autokrácia és demokrácia felfogások fogalmi kereteit is.

IV. A dolgozatban használt demokráciafelfogás fogalmi keretei:

Dolgozatomban a demokrácia poliarchiára épülő, a szakirodalom széles skálája által elfogadott demokrácia definícióját használom. A nyugati liberális demokráciafelfogásban alapvető elvárás a poliarchia léte (Dahl, 1971), amely biztosítja az egyenlő versengést a különböző elitek számára. Ennek garanciája a szólásszabadság, az alternatív információkhoz való hozzáférés lehetősége, a civil jogok garantálása, a joguralom, a hatalmi ágak elválasztása és a valós tétellel és versennyel bizonyos időközönként megtartott választások léte, tehát a hatalom elszámoltathatósága és korlátozása. Ezáltal a liberális demokráciáknak alapvetően két fő célja nevezhető meg (Merkel és Wiegell, 2008). Az első a népszerű kormányra való törekvés – tehát szavazások útján hatalomra kerülő hatalmi elit –, a második pedig a korlátozott hatalom, mint a liberalizmus alapvető követelménye a kormánnyal szemben az állampolgárok felé – leegyszerűsítve az alkotmányosság és joguralom. Ezekre a jellemzőkre építve Merkel három alapkövetelményt fogalmazott meg a demokráciáknak (Merkel, 2004): (I.) vertikális legitimitás, (II.) horizontális elszámoltathatóság, (III.) joguralom és hatékony kormányzat.

Az első jellemző az állampolgárok és az állam kapcsolatára vonatkozik, vagyis, hogy minden hatalom visszavezethető a népre, és az állampolgári jogok érvényesülésén keresztül annak érvényt is tudnak szerezni az állampolgárok. A második kritérium a liberális alkotmányosság követelményét rögzíti, tehát a hatalom önkorlátozó jelleggel megosztott és

ellenőrzi saját magát. A harmadik paraméter pedig arra vonatkozik, hogy a hatékony kormányzás értelmében csak a megfelelően megválasztott és ezáltal legitimált politikai cselekvők hozhatnak döntéseket.

Ezekhez a Merkel által felsorolt tartalmi elemekhez Levitsky és Way (2010) még kiegészítésként fűzi a civilszabadságjogok intézményes garantáltságát és megvalósulását. Ilyen jogok például az egyesülési jog, a szólásszabadság, valamint a plurális és szabad sajtó. Továbbá, az imént idézett szerzőpáros még kiemeli, hogy a megválasztott kormányok hatalmát nem korlátozhatják túlzó mértékben meg nem választott „gondoskodó”¹¹ szereplők.

V. A dolgozatban használt autokráciafogalom jellemzői:

Teljeskörű autokráciának abban az esetben nevezhetünk egy országot, ha ott egyáltalán nem tartanak választásokat. Ha mégis tartanak, akkor a gyakorlatban az ellenzéki beállítottságú aspiránsok el vannak tiltva az indulástól, vagy adminisztratíván nagyon súlyosan vannak gátolva a sikeres ellenzéki politizálásban. A választási eredményeket rendszerszinten elcsalja a hatalmon lévő erő, így a nemzetközi szinten gyakorlatilag semmiféleképpen nem valódi választásnak. További jellemzőjük ezen rezsimeknek, hogy az elnyomás olyan nyílt formákat ölt, hogy voltaképpen a publikus ellenzéki politizálás teljes mértékben lehetetlen ezen országokban (Levitsky & Way, 2010). Ezáltal a politikai tér teljes mértékben egypólusú. Lehetetlen benne más irányú hangoknak teret formálni. Így ezen rezsimeket a pluralizmus teljes hiánya jellemzi és még csak olyan mértékben sem találhatók meg bennük az inkumbensen kívüli aktorok, mint a versengő autokráciákban.

¹¹A gondoskodó zavarás azt jelenti, hogy a demokráciára jellemző intézményeket bizonyos fokig a hatalmon lévők „gondoskodó” jelleggel befolyásolják. A meg nem választott szereplők – akik így demokratikus legitimitációval sem rendelkeznek – például a hadsereg vagy az egyház lehet egy-egy országban. Ha ezek az intézmények túlzottan befolyásolják már-már korlátozó jelleggel a hatalmat, azt már gondoskodó zavarásnak lehet minősíteni.

VI. Legitimáció értelmezésének történeti áttekintése autokráciákban és a hibrid rezsimek stabilitásának alapjai:

A következőkben szükségesnek tartom, hogy áttekintést nyújtsak a versengő autokráciákat jellemző legitimációs stratégiákról. Köllner és Kailitz (2013), legitimitásuk szerint, a politikai rendszereknek hét¹² típusát különböztetik meg. Eszerint a tipizálás szerint, jól tapintható az legitimációs innováció, ami végbement sok autokráciában. De ahhoz, hogy ezt megértsük jobban röviden szükséges felvázolni a szakirodalom autokráciák legitimitására és stabilitására vonatkozó kutatásait. Hiszen a hibrid rezsimek stabilitásának tartó pillérei is csak ezen „optika” segítségével értékelhetők teljes mértékben.

Tulajdonképpen három különböző kutatási hullámot, tudunk felfedezni az autokráciák legitimitás irodalmában, a szakirodalom szerint (Gerschewski, 2013, p. 15.). Ezek a hullámok mind-mind különbözőképpen, részben egymásból következetesen építkezve próbálták meg finomítani a legitimációs stratégiák kutatásának paradigmáit. Természetesen nem csak a szakirodalom volt képes meghaladni saját magát időről időre, hanem maguk az autokráciák is komoly legitimációs innováló képességekről tettek tanúbizonyságot.

Az első hullám az 1930-as évektől tartott, egészen az 1960-as évekig. Ezt a korszakot gyakorlatilag a totalitárius paradigma uralta, vagyis, hogy az ebben az időben létrejövő szakirodalmak főleg az ideológiát vizsgálták, mint legitimációs forrást. Ennek eszköze a totális elnyomás, terror és a társadalom atomizálása volt. A '60-as évekre a paradigma meghaladottá vált, hiszen egyrészt az érintett rezsimek is részben konszolidálódtak másfelől a politikatudomány rezsimekkel foglalkozó része, Juan Linz 1964-ben megjelent munkája alapján elkezdte szétválasztani a totális diktatúrát az autokráciától.

A szakirodalom második hulláma a 1960-tól tartott az 1980-as évekig tartott. Itt a gazdasági haladás elérésén és az államrend biztosításán volt a paradigmái hangsúly. A politikatudósok főleg Latin-Amerikára koncentráltak és itt került bevezetésre a modernizáló autokrácia kifejezés is. Emiatt gyakorlatilag a gazdasági és társadalmi dimenzió egyszerre működött az autokráciák mozgatórugójaként és legitimációs forrásuként is (Gerschewski, 2013 p. 15.).

¹² Ez a hét típus: liberális demokrácia, választási autokráciák, kommunista ideokráciák, egy párti autokráciák, katonai junták, monarchiák és egy személy körüli autokráciák. (Köllner & Kailitz, 2013, p. 5)

A harmadik hullám az 1980-as évektől kezdődött és még a mai napig is tart.¹³ Ezt a szakirodalmi áramlatot intézményközpontúnak is lehet nevezni, hiszen a kutatók fókuszpontja az autokráciák intézményesülésére összpontosított, és ezt tartották gyakorlatilag az autokráciák fő stabilizáló tényezőjének. A diskurzus fő iránya voltaképpen a politikai pártok, törvényhozás és választások legitimációs szerepére koncentrált. Ebből is jól látszik, hogy a '90-es évekre gyakorlatilag már előre jelezhető volt, hogy előbb vagy utóbb paradigmaváltásra kerülhet sor.

Ebben nagy szerepe volt Köllner és Kailitz alaptézisének, ami azt állította, hogy a hidegháború végével a jó kormányzás és az emberi jogok védelme túl fontos lett ahhoz, hogy egy ország a nemzetközi közösség szimpátiáját kivívja. Ez a szimpátia pedig kiemelkedő jelentőséggel bírt a globalizált pénzügyi rendszerben, hiszen sokszor egy-egy kis erőforrású autokrácia csakis a nyugat által folyósított segélyekből tudta fenntartani a stabilitását.

Ez abból is adódik, hogy sok esetben azokban az országokban, ahol a versengő autokráciák kialakultak, a gazdasági fejlettség a nyugati átlagtól elmarad, ami az ipari forradalom megkésett jellegéből is fakad (Gedeon, 2009). Ez nem csak a gazdasági lemaradást hordozta magában, hanem a társadalmat is. Ennek eredménye pedig az volt ezen társadalmakban, hogy nagyobb igény mutatkozott a szociális biztonságra és a gazdasági fejlődésre, mintsem a politikai jogok birtoklására (Gerschewski, 2013 p. 20.). Pont ebből a megkésettiségből táplálkozott a tranzitológiai irodalom, és próbálta azt bizonyítani, hogy egy megfelelő gazdasági fejlettségi szint elérése után, a demokrácia is kénytelen-kelletlen, de kifejlődik ezen országokban is. Ezért jöttek létre az úgynevezett modernizáló autokráciák (Gerschewski, 2013) amiknek a gazdasági felzárkózás, mint cél, legitimálta a demokratikus jogoknak az elnyomását. Ilyen típusú rezsimekre jó példák a Dél-Amerikában létrejövő katonai junták. Még a keményebb, alapvetően totalitárius berendezkedésű alapokkal rendelkező Kínánál is megfigyelhetjük, hogy a Tienanmen téri válság után ők is „gazdasági szerződést” kötöttek társadalmi szerződés helyett.

Az ehhez hasonló események hatására, a kétpólusú világ összeomlásának korszakában, emiatt is jött létre az a tranzitológiai paradigma, hogy csak az autokráciából demokráciába való átmenetnek vagyunk szemtanúi. Azonban ezek a tranzitológiai tézisek napjainkban erősen megkérdőjeleződtek és ma már inkább az a szakirodalom által elfogadott álláspont, hogy a demokrácia és a gazdasági fejlettség között a kapcsolat nem lineáris (Bartha & Kopasz, 2019

¹³ Bár véleményem szerint, az orosz-ukrán háborúval kezdődően, a kétpólusú felfogás újra meghatározó lesz a világpolitikai gondolkodásban, ez pedig természetesen a versengő autokráciákra is hatással lesz, hiszen a Kína-Oroszország tengely mentén már nem lesz formai követelmény, a demokratikus intézmények látszólagos fenntartása sem.

p. 3). Ezzel megdöntve Lipset (1995) tézisé, ami szerint „minél gazdagabb egy nemzet, akkor annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy demokratikus rendet fog fenntartani.” Így gyakorlatilag is bebizonyosodott, hogy a versengő autokráciához hasonló hibrid rezsimeknek a léte nem csak átmeneti és ezáltal azok, létfenntartásuk érdekében, saját legitimációs és stabilitási puzzle-t működtetnek. Ezekre a történeti tényezőkre alapozva Gerschewski (2013) egy átfogó tanulmányban vizsgálta meg, hogy az autokráciák miképpen is tudják fenntartani a stabilitásukat. Ennek alapján ezen rezsimek három tartópillérét állapította meg: a kooptációt, a repressziót és a legitimációt. Ezeknek a pilléreknek a részleges alkalmazásával tudják a versengő autokráciákban is fenntartani az eliten belüli egyensúlyt és elnyerni az állampolgárok tűrését, vagy akár együttműködését.

VII. A három pillér: kooptáció, represszió és legitimáció:

VII.1. A kooptáció:

A kooptáláson a rezsim stabilitása szempontjából stratégiaileg fontos csoportoknak a rezsimet alkotó és vezető elithez való hozzákötését értjük (Gerschewski, 2013). Talán ez a pillér nevezhető, a legkifinomultabbnak a három közül. Magát a kooptációt legjobban az inkluzivitás jelentésével lehetne karakterbe önteni (Gerschewski, 2013). A kooptáció tulajdonképpen olyan gyakorlati mechanizmusokat és formális intézményeket takar, amik segítik a versengő autokrácia számára az elit egységének megtartását, és vezetőinek a megfelelő visszacsatolások biztosítását. Ilyen intézménynek lehet például titulálni a hibrid rezsimekben létező törvényhozásokat, vagy a választások létét is. Hiszen ezek mind-mind hosszú távon a kooptáció megerősödését is szolgálják, nem csak a rezsim demokratikus színjátékának a kellékei.

Azonban, fontos különbséget tenni az informális és a formális kooptációs intézmények között. Míg a formális csatornák gyakran működnek, az informális kooptációs háttérnek a megteremtőjeként. Addig ezt a két típust nem szabad összetéveszteni.

Az informális kooptáció a felszínnek alatti együttműködést jelenti. Ilyennek lehet például mondani a korrupciót, ami szerves szervező ereje a klientúrának és a patronázsnak.¹⁴ De ide

¹⁴„A *klientúra* arra a politikai kapcsolatokban megjelenő sajátos struktúrára utal, amelyben a politikusok (patronusok) hasznokat és előnyöket nyújtanak azon szereplők (kliensek) számára. a hasznok jelenthetnek

sorolható még a „fizess, hogy játszhass”¹⁵ kifejezés is (Greene, 2010 p. 5.), ami tulajdonképpen a rezsim egy hallgatólagos elvárására utal, a piaci szereplőkkel szemben. Ha ezek a szereplők részt szeretnék venni a nagy állami megrendelésekben és „játszóteret” kapni maguknak akkor bizony pénzüikkel segíteniük kell az uralkodó párt újraválasztásért tett erőfeszítéseit.

A formális kooptáció pedig a rendszerbe történő hivatalos csatornákon keresztüli betagozódást jelenti. Ilyennek minősíthetők azok az esetek, amikor az elit különböző tagjai olyan állami vagy az uralkodó párthoz köthető pozíciókat kapnak meg, amik biztosítják a jó színvonalon való megélhetésüket. Az előző két pillérhez hasonlóan, a kooptáció is képes az intézményesülésre. Ebben az esetben az intézményesült kooptáció voltaképpen a politikai elit és a gazdasági-, valamint katonai elit csoportjai közötti együttműködést fedi le. Ez pedig kizárólag akkor működőképes, ha az ő együttműködésükkel létrejövő költségeik nem haladják meg hasznaikat (Gerschewski, 2013 p. 25.).

VII.2. A represszió:

A repressziót az autokráciák gerincének szokás nevezni (Gerschewski, 2013 p. 21.). A represszió végső célja, hogy „*eltántorítsa a politikai elitet a hűtlenség választásától, illetve megnehezítse az állampolgárok kollektív cselekvésének megszerveződését*” (Morgenbesser, 2017 p. 208. idézve: Bartha & Kopasz, 2019 p. 5.). Így látható, hogy a represszió a hatalom megtartása érdekében alkalmazott elnyomási technikák komplex összessége.

Azonban – ahogy már korábban is említettem – a hibrid típusú rezsimok próbálnak tartózkodni a nyílt represszió alkalmazásától így az sokkal inkább a zárt autokráciákra jellemző. Levistky és Way (2010) megkülönböztette, a magas- és az alacsony intenzitású repressziót. Ez azt jelenti, míg a magas intenzitású elnyomás nagy tömegek és teljes csoportok, szervezetek ellen irányul, tehát az állampolgárok mindennapjaiban sokkal jobban észrevehetőbb és körvonalazottabb. Addig, az alacsony intenzitású represszió sokkal inkább célzottan és sokkal alattomosabban fejti ki a hatását bizonyos, meghatározott csoportok és célszemélyek ellen. A represszió alacsony intenzitású változata jellemző a versengő autokráciákra.

pénzügyi, pozíciós (kizárólagos vagy preferenciális hozzáférés bizonyos forrásokhoz), eljárási vagy bármilyen más előnyt, és fontos jellemzőjük, hogy nem mindenki részesül belőlük, csak azok, akik az adott csoportot (pártot) támogatták.” Forrás: Székely-Doby, A. (2016). Járadékteremtés és az áldemokráciák. *Közgazdasági Szemle*, 63(5), 501–523. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2016.5.501>

¹⁵ Az eredeti angol kifejezés „pay to play” (Greene, 2010)

Érdemes megemlíteni, hogy nem csak a legitimitáció képes az intézményesülésre, hanem a represszió is. Az intézményesült represszió azt jelenti, hogy az ellenzéki szereplők strukturálisan meg vannak akadályozva a lázadásban (Gerschewski, 2013 p. 25.). Azonban, fontos kiemelni, hogy a represszió – és főleg ennek a magas intenzitású változata – komoly költségekkel jár az azt alkalmazó rezsimnek, ugyanis komplikált végrehajtó apparátust kell létrehozniuk, valamint a keletkező társadalmi költségeket is vállalniuk kell.

VII.3. A legitimitáció:

A legitimitációt sokszor a rezsim túlélési képességével azonosítják, hiszen az a támogatottság alternatív forrásaként szolgálhat krízissel teli időkben (Easton, 1975, p. 447; idézve Mazepus et al. 2016 p. 4.). Huntington (1991) kiemelte, hogy a közpolitikai eredményességnek kiemelkedő szerepe van a már hibridizálódó kezdő autokratikus rezsimnek legitimitációjában. Ez azt jelenti, hogy nagyobb mértékben kell ezen rezsimnek támaszkodniuk az kimeneti (output) legitimitációra, ami a gazdasági-jóléti teljesítményt, és közpolitikai eredményességet takarja (Bartha & Kopasz, 2019 p. 2). Amíg a demokráciák legitimitációja sokkal inkább a bemeneti (input) hatásokon múlik. Ami az állampolgárok érdekeinek becsatornázását jelenti a választási rendszeren keresztül (Huntington, 1991 p. 46-58; idézve Mazepus et al. 2016 p. 4.).

Noha a hibrid rezsimnek jobban támaszkodnak az output legitimitációs forrásaikra, mint a demokráciák. Ez nem jelenti azt, hogy egyébként ne próbálnák meg ők is keresni az input legitimitációt és így egyensúlyba hozni a kettőt. Hiszen pont ezért rendeznek bizonyos ciklusonként választásokat, vagy tartanak fent korlátozott civil szférát. Így paradox módon pont ez az egyensúly keresés, ami gyakorlatilag az instabilitás bölcsőjévé válik (Mazepus et al. 2016). Ebből adódóan, például a hibrid rezsimnek – és ezáltal a versengő autokráciák – nem képesek dinasztikus alapokra helyezni a legitimitációjukat. Mivel ebben az esetben már gyakorlatilag a zárt autokráciák közé lehetne sorolni az adott országot. Így ezen rendszerek a weber-i értelemben véve, valahol az intézményesült karizma és a „becsapott racionális”¹⁶ legitimitáció tere között keresik stratégiájukat. Azonban, az autokráciákban – természetükből adódóan – csak nagyon nehezen lehet csak mérni egy rezsim legitimitását. Hiszen semmilyen

¹⁶ Weber, a racionális legitimitást elsősorban a demokráciákra értette (lásd bővebben: Bihari, 2013 p. 38.), ahol az érvényesülő joguralom miatt, az állampolgárok vissza tudják vezetni a hatalmat az intézményesült demokrácia szabályaira. Azonban a „becsapott racionalitás” szóösszetétel itt arra utal, hogy gyakorlatilag a hibrid rezsimnek az általuk felületesen működtetett „demokratikus” intézményrendszerrel megpróbálják a saját állampolgáraikkal is elhithetni, hogy a rendszer legitimitációja valóban racionális is.

mérőszám, vagy adat nem áll a kutatók rendelkezésére, hogy magabiztosan tudjanak állításokat megfogalmazni. Pont emiatt, a versengő autokráciákban – és ezáltal a hibrid rezsimekben is – a választás intézményének megléte miatt meg tudunk figyelni tendenciákat, amik a választói akarat egyfajta korlátozott megnyilvánulásának is titulálhatóak.

VIII. A három pillér gazdasági kitettsége és a járadékteremtés:

Ezek alapján látható, hogy a kooptálás, legitimáció és represszió intézményei szorosan összefüggnek az anyagi javak elérhetőségével. A legitimáció szorosan kapcsolódik a versengő autokrácia gazdasági teljesítményéhez, mivel az az állampolgárok széles körét tudja ezáltal lekenyerezni. A represszió költséges műfaj, de annak pusztán léte nem elégséges teljes mértékben a rezsim fenntartásához. Hiszen, lehet bármennyire is elnyomó egy rendszer, előbb vagy utóbb kénytelen magát igazolni és valamilyen legitimitási forrást találnia, amiben ki tud egyezni az állampolgáraival. A kooptálás intézményesítése szintén komoly összegeket emészt fel. A korrupció és a megfelelő intézmény rendszereknek a fenntartása mind-mind újabb erőforrásokat igényelnek, hiszen az elit hűségét és gazdasági gyarapodását is garantálni kell, ami szűkös gazdasági teljesítménnyel a valóságban hamar tarthatatlanná válhat.

Fontosnak tartom még, a járadékteremtés fogalmának a rövid összefoglaló jellegű bemutatását is. Hiszen ez elengedhetetlen ahhoz, hogy a gazdasági teljesítmény fontosságát megértsük ezekben a versengő autokráciákban. A járadékteremtés létezik autokráciákban, hibrid rezsimekben – ezáltal versengő autokráciákban – és demokráciákban is. A fogalom szorosan összekapcsolódik a kooptációval, hiszen ennek anyagi alapját teremti meg a járadékteremtés. Közgazdasági értelemben véve a járadékot *„abból származtatják, hogy valaki (például az állam) vagy valami (például egy természetes korlát) akadályozza az adott piacra való szabad belépést. A járadék fogalmába beleértjük minden olyan erőforrás piacának korlátozását, amely akár társadalmi, akár politikai, akár más szempontból fontos vagy értékes a szereplők számára”* (North et al. (2009) idézve: Székely-Doby, 2016 p. 503.). Ebből a definícióból jól kiolvasható, hogy a járadékteremtés egyfajta velejárója a politikának. Azonban két fontos különbség figyelhető meg a demokráciák és az autokráciák járadék felhasználásával kapcsolatban. Míg a demokráciákban a járadékokat a választási esélyek növelésére használják, addig az autokráciákban az eliten belüli egyensúly megteremtését szolgálják (Székely-Doby, 2016 p. 504.). Ebből világosan következik, hogy a versengő autokráciákban a járadékteremtés egyszerre szándékozik a választási esélyeket mélyrehatóan befolyásolni, és egyben az eliten belüli egyensúlynak a fenntartásában is fontos szerepe van. Így a kettős felhasználás komolyan

ki van téve a gazdasági teljesítménynek, hiszen csak egy hosszútávon növekvő tendenciával lehet egy versengő autokráciát fenntartani. Azonban jogosan vethető fel a kérdés, hogy ha versengő autokráciát fenntartani járadékok szempontjából költségesebb, mint autokráciát, akkor a vezetőréteg miért nem stabilizálja a hatalmát zárt autokrácia bevezetésével? A teljesen zárt autokráciák bevezetése a társadalom számára nem egy könnyen megmagyarázható lépés, és sok esetben a hatalmi elit sem lenne egységes egy ilyen jellegű kérdésben. Hiszen, nem csak az egyszerű embernek kellemetlen egy nyílt elnyomásra épülő rendszer, de egy zárt autokrata rezsim „befagyasztja” az elitet is, és minden eliten belüli mozgást gyakorlatilag a hatalom kegyelmétől tesz függővé. Ami sokkal sérülékenyebbé és kiszolgáltatottabbá teszi a rezsim vezetőjét is. Így, egy nem indokolt és óvatlan átmenet forszírozása a versengő autokráciákból az autokráciákba komoly veszéllyel bírhat a hatalmat birtoklókkal szemben. Akiket így könnyen megbuktathatnak saját táborukon belülről is.

Ennek fényében, hipotézisem elméleti alapjait ezen három pillér gazdasági „kitettségére”, valamint a járadékteremtés kiemelkedő fontosságára alapozom. Hiszen, ahogy bemutattam ezek mind-mind komoly költségekkel járnak egy-egy versengő autokrata rezsimnek. Amelyek – feltevésem szerint – az esetleges forrás kieséseket vagy az egyre szorosabb represszióval kénytelenek pótolni, vagy pedig óhatatlanul gyengül az elit egysége, így bizonyos fokú demokratizálódás kezdődhet meg.

IX. Az esetválasztás:

Dolgozatomban három versengő autokrácia adatain keresztül tesztelem a hipotéziseim. Ez a három ország, Oroszország, Ukrajna és Törökország. Ezen országok kiválasztásánál egyrészt szempont volt, hogy álljon rendelkezésre megfelelő és megbízható adatsor másfelől pedig, hogy viszonylagos konszenzus uralkodjon arról, hogy ezen államok egy bizonyos és belátható ideig, versengő autokratikus rezsimmel rendelkeztek. Továbbá, fontos aspektusnak tartom, hogy mindegyik vizsgált országban a versengő autokráciában eltöltött idő alatt, legyen legalább egy meghatározó vezető és/vagy párt, akihez a rezsim kiépülését és működtetését kötni lehet.

Metódusomban arra is figyeltem, hogy ez a három ország különböző fejlődési úttal rendelkezzen az elmúlt időszakban. Míg Ukrajna a versengő autokratikus rendszerből képes volt a demokratizálódás irányába elmozdulni 2014-et követően, addig Törökország egy gyenge

gondoskodó demokráciából¹⁷ lett a 2000-es évek végére versengő autokrácia, és gyakorlatilag ma már a zárt autokrácia határán billeg. Oroszország pedig egy versengő autokráciából indulva lépett a zárt autokráciába 2011-et követően. Így az esetválasztás segítségemre van abban, hogy a különböző fejlődési utakat értelmezsem az empirikus megállapítások tükrében.

IX.1. Vizsgált országok rövid áttekintése és a vizsgált időintervallumok:

Oroszországban már a Szovjetunió közvetlen összeomlása utáni hangulatban sem volt képes megerősödni a demokratikus intézményrendszer. Így Borisz Jelcin elnöksége alatt is igen hamar megjelentek azok a hatalomgyakorlási formák, amik gyakorlatilag egy szuper prezidenciális rendszerre transzformálták az országot. Mindemellett pedig már a második „szabad” elnökválasztáson sikerült a Jelcint támogató hatalmi elitnek úgy összejátszania, hogy végül a kommunisták jelöltje Gennagyij Andrejevics Zjuganov¹⁸ nem tudott nyerni. Ezután, már nem bízták a véletlenre és gyakorlatilag a *silovikok*¹⁹ által leuralt rezsim tartja a kezében a hatalmat. Ennek fő képviselője és a konszolidálója 2000-es hatalomra kerülését követően, Vlagyimir Putyin. Bár a jelenlegi orosz rezsim már inkább autokráciának definiálható, a második „szabad” elnökválasztástól számítva – tehát az 1996-tól 2011-ig tartó időszakra –, a szakirodalom egy része elfogadja az országot, mint versengő autokráciát. 2011-ben már olyan széleskörű és rendszerszintű csalás-sorozat²⁰ kellett alkalmaznia az Egységes Oroszország pártnak a Duma választásokon, hogy gyakorlatilag nem „titkolták” tovább, hogy a rendszer

¹⁷ A gondoskodó demokrácia egy olyan rezsim típus, amely versenyző, formálisan demokratikus intézményekkel rendelkezik. De a hatalmi apparátus – amely jellemzően a fegyveres erőket jelenti – megtartja azt a képességét, hogy beavatkozzon a számára nemkívánatos állapotok korrigálására. (Przeworski, 1988 p. 61. idézve Rabkin, R. 1992 p. 3.)

¹⁸ Gennagyij Andrejevics Zjuganov az orosz kommunista párt elnöke és vezetője mai napig. – a szerző.

¹⁹ Silovik egy orosz kifejezés azon típusú politikusokra, közéleti szereplőkre, akik a rendfenntartó erőknél szolgáltak régebben, és utána választották a hivatásukat.

²⁰ A választási csalásról lásd bővebben: Cole J. Harvey (2016) Changes in the menu of manipulation: Electoral fraud, ballot stuffing, and voter pressure in the 2011 Russian election, Electoral Studies, Volume 41, Pages 105-117, ISSN 0261-3794, <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2015.11.004>.

demokratikus váza mit sem ér. Így az általam vizsgált időszak 2000-től a 2013-as elnökválasztásig tart.

U*krajna* Oroszországhoz rendkívül hasonlatos történelmi utat járt be a Szovjetunió felbomlása után. Leonyid Kucsma elnöksége gyakorlatilag az ország teljes szabadrablásával járt – mint ahogy Jelcin alatt is Oroszországban –, csak később Ukrajnában nem mutatkozott komoly politikai szándék az oligarcha jelenség felszámolására. Így gyakorlatilag egy kisebb gazdasági érdekcsoport majdhogynem az irányítása alatt tudja tartani az egész országot, saját politikai pártokat és jelölteket szponzorálva, akik így az adott oligarcha csoportosulást tudják képviselni a politikai életben. Ennek fényében, nem csoda, hogy 2004-ben egy kisebb forradalom²¹ vette kezdetét az ukránok körében, hogy végre megpróbáljanak a demokratizálódás és az europaizálódás ösvényére lépni. Azonban, a kísérlet elbukott mivel a leváltott politikai erőt is hasonló felfogással megáldott politikai vezetés követte, amely könnyen beletudott helyezkedni a már addig is rendkívül korrupt intézményrendszerbe. Ezután, Viktor Janukovics elnök személyében egy olyan oroszbarátnak tekinthető személy került a hatalomba, aki még az előbb körülírt vezetést is lekörözte a negatívumokban. A Janukovics rezsimnek pedig végül a Majdan forradalom vetett véget, 2014 februárjában. Így a vizsgált időszak Ukrajna esetében Kucsma hatalomra jutásától, vagyis 1994-től, egészen Janukovics bukásáig, tehát 2014-ig tart.

T*örökország* bár nem volt a Szovjetunió tagállama, annak összeomlása és a kétpólusú világrend megszűnése nagyban befolyásolta a török politikai elitet is. Az országot egészen a kilencvenes évek közepéig a gondoskodó demokráciák közé sorolták (Çalışkan, 2018 p. 29.), mivel a hadseregnek igen nagy befolyása volt a rezsimre és a politikára. Bár a világ nagy elvárásokkal volt a török demokratizálódást illetően, végül az ország nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A gondoskodó demokráciát végül Recep Tayyip Erdoğan hatalomra

²¹ A médiában és a szakirodalomban is, „narancsos” forradalom néven vált ismertté a 2004 november és 2005 januárja között lezajló eseménysorozat. Lásd bővebben: Ivan Katchanovski (2008) The Orange Evolution? The "Orange Revolution" and Political Changes in Ukraine, *Post-Soviet Affairs*, 24:4, 351-382, DOI: [10.2747/1060-586X.24.4.351](https://doi.org/10.2747/1060-586X.24.4.351)

jutása kezdte el megtörni 2003-ban. Bár hatalmának konszolidálása időbe telt, ezáltal Törökország nem volt azonnal versengő autokráciának tekinthető. Ennek fényében a szakirodalom is csak a 2010-es évektől látja részlegesen bizonyítottnak az ország versengő autokráciához való tartozását az országnak (Çalışkan, 2018), amely végül teljes mértékben 2017-re, az elbukott katonai puccsal nyerte el teljes formáját (Çalışkan, 2018 p. 29.). A teljes kép érdekében dolgozatomban 2010-től vizsgálom az országot, egészen 2020-ig, ameddig rendelkezésre állnak a megfelelő adatok.

X. Legitimáció mérése és legitimációs kategóriák felállítása:

Jelen kutatásban, a versengő autokráciákban a legitimitást a választási eredményekkel kötöm szorosban össze. Egyfelől, azért mert a közvéleménykutatások eredményeihez nehezen lehet – részben a nyelvi korlátok miatt – hozzáférni. Másfelől pedig azért, mert a választás intézménye viszonylag pontosan képes egy rendszer legitimitását tükrözni. Az esetválasztásnál Ukrainát és Oroszországot *de facto* elnöki rendszerként minősítettem – még akkor is, ha *de jure* félelnöki –, Törökországot pedig egészen 2018-ig parlamentáris kormányformának tekintettem. Ezzel összhangban a választási eredményeknél is az adott kormányformában nagyobb jelentőségű választásokat vettem figyelembe.

A legitimáció mérésére, így létrehoztam egy matematikai együtthatót, amely százalékos arányokkal képes mérni egy rendszer legitimitását. A modellben, a 100%-os eredmény jelenti a teljes mértékű legitimációt, amikor hipotetikusán, a társadalom egésze egy demokratikus választáson egyenlő versenyfeltételek mellett egy olyan pártot választ kormányává, ami a parlamenti helyek összeségével rendelkezik. Ez a helyzet természetesen csak elméleti szinten áll fenn. Ilyen tökéletes legitimitású rendszer nem létezhet, a társadalmi pluralitás miatt.

A formulát, egy több forrásra támaszkodó saját fejlesztésű adatbázis alapján állítottam össze. A két legfontosabb mérőszám, a választási eredmények és a választási részvétel meghatározásához a következő két adatbázist használtam. Az első, az Inter-American Development Bank által létrehozott The Database of Political Institutions 2020.²² Ez az adatbázis éves bontásban tartalmaz a politikai intézményekkel kapcsolatos adatokat. A második

²² Cruz, C., Keefer, P., & Scartascini, C. (2021). *The Database of Political Institutions 2020 (DPI2020)*. Inter-American Development Bank. <https://doi.org/10.18235/0003049>

pedig az IFES²³ által üzemeltetett Election Guide,²⁴ ahol konkrét választások részvételi és egyéb adatait lehet kikeresni ciklusonkénti bontásban. A formula alapját, a releváns választási eredmények adják annak fényében súlyozva, hogy az adott ország mennyire tekinthető politikailag szabadnak, vagyis hogy milyen eredményt ért el az Amerikai Külügyminisztérium által is használt Political Terror Scale²⁵ mutatóján. Ezt még kiegészítettem azzal, hogy a választások tisztaságát is beépítettem a modellbe. Ha érezhető volt rendszerszintű csalás az adott ciklusban a választásokkal kapcsolatban, akkor csökkent a választások súlyozottsága a modellben. Így a formula a következő képpen épül fel:

Elnöki rendszerekben:

$$l = \frac{(2e + 1,5e_2 + 2v + 1,5t + \left(\frac{k}{\bar{o}} \times 100\right))}{s}$$

Parlamentáris rendszerekben:

$$l = \frac{(1,5e + 2v + 1,5t + 1,5 \left(\frac{k}{\bar{o}} \times 100\right))}{s}$$

Ahol az:

l = legitimáció

e = releváns választási eredmény első fordulóban

e_2 = választási eredmény második fordulóban (kizárólag elnöki rendszerekben)

v = választási részvétel

t = politikai terror index ciklusra vetített átlaga

s = súlyozott esetszámok összege

Ha pedig a kormányforma parlamentáris, abban az esetben:

$\bar{o}$ = összes elérhető törvényhozási hely

k = összes kormánypárt által birtokolt törvényhozási hely

²³ International Fundation for Electoral Systems

²⁴ IFES Election Guide. (é. n.). Elérés 2022. április 26., forrás: <https://www.electionguide.org/>

²⁵ The Political Terror Scale. (é. n.). The Political Terror Scale. Elérés: 2022. április 26., forrás: <https://www.politicalterroryscale.org/>

A két különböző kormányformát azért tartottam fontosnak szétválasztani – mérési szempontból –, mert az elnöki rendszerekben az elnökhöz köthető párt eredménye kisebb mértékben befolyásolja a hatalomgyakorlást mint egy tisztán parlamentáris kormányformával működő országban. A különböző súlyozásokkal ezeket az eltéréseket szerettem volna megfelelően számításba venni. Így a kormánypárt százalékos arányát a törvényhozásban $\left(\frac{k}{o} \times 100\right)$ a parlamentáris rendszerekben másfélszeres súlyozással láttam el, míg az elnöki rendszerekben csak szimpla egyes súlyt rendeltem mellé.

Továbbá, elnöki rendszerekben külön választottam az első és a második forduló eredményeit (e és e_2). Mindkét forduló más súllyal szerepel a képletben. Meglátásom szerint, az első forduló eredményei jobban mutatják az állampolgárok elsődleges preferenciáit és emiatt ennek a súly a kétszeres, míg a második eredményének csak másfélszeres.

Mindezekon felül, ha a választási évben tartalmazott a DPI adatbázis választási csalásra vonatkozó kódot,²⁶ akkor 0,5-el csökkentettem a választási részvétel (v) és a releváns választási eredmények (e és e_2) súlyozottságát a képletben. Így biztosítva azt, hogy a rendszerszintű választási csalás ne okozzon túlzott felül-súlyozottságot a választásoknak és ezáltal hamis legitimációs illúziót. Ezenfelül, a Political Terror Scale egytől ötig tartó értékelési rendszerét átkonvertáltam százalékos értékekre, hogy így behelyettesíthető legyen a formulába. Az eredeti skálán az 1-es jelentette a teljes politikai szabadságot, így ahhoz a 100-as értéket rendeltem. Értelemszerűen, az 5-ös értékhez pedig a 0-ást.²⁷ Ennek a súlyozottságát pedig állandó jelleggel másfélszeres értékkel láttam el. Ez azt a célt szolgálja, hogy kontroll alatt tartsa a választási részvételt és a választási eredményt abban az esetben, ha a politikai elnyomás növekszik a rezsimen belül. A könnyebb megértés érdekében, Magyarország példáján keresztül prezentálom a képlet működését. Vegyük kiindulásialapnak, a most 2022.április 3-án lezajlott magyar országgyűlési választásokat, és ezáltal az ötödik Orbán-kormány legitimációs eredményét. Mivel a magyar rendszer parlamentáris, ezért a következő képletet fogom használni:

$$l = \frac{(1,5e + 2v + 1,5t + 1,5\left(\frac{k}{o} \times 100\right))}{s}$$

²⁶ Az adatbázisban, 0-ás érték jelentette, ha nem volt észlelhető csalás az évben. 1-es érték, ha voltak csalásra utaló jelek és jelentések, valamint -999 ha nem tudtak értéket rendelni az adott évhez az adatbázis készítői.

²⁷ Továbbá, a 4-hez a 75-öt, a 3-hoz az 50-et, a 2-hez pedig a 25-öt.

A helyettesítésnél a következő adatokra van szükségem: az országgyűlési választások százalékos eredményére, a választási részvételre, a politikai terror skálán elért konvertált eredményre, és az országgyűlésben a Fidesz-KDNP által elnyert helyek arányára. Az adatokat, a Nemzeti Választási Iroda honlapjáról²⁸ nyertem ki, valamint a PTS adatbázisából.²⁹ Így a képlet a behelyettesítés után a következőképpen fog kinézni:

$$l = \frac{((1,5 \times 54,13) + 2(69,59) + (1,5 \times 100) + 1,5 \left(\frac{135}{199} \times 100\right))}{6,5}$$

A szükséges műveletek elvégzése után pedig kiszámolható, hogy:

$$l = 72,63\%$$

Ebből az látható, hogy az ötödik Orbán-kormány legitimitása igen magasnak mondható. A továbbiakban a legitimitási formula által kapott eredményeknek a kategorizálását fogom a példán keresztül demonstrálni.

A modell alapján öt féle legitimitási kategóriát határoztam meg. Az első a „nagyon magas legitimitású”, ezt olyan kormányokhoz rendelem, amelyek a modell alapján a vizsgált időszakban nyolcvan és száz közötti százalékos értéket érnek el. A második a „magas legitimitású”, ezt azokhoz a kormányokhoz rendelem, amelyek hatvan és nyolcvan százalék közötti eredményt érnek el. A harmadik a „közepes legitimitású” kategória, amelyet azokhoz a kormányokhoz párosítok, amelyek negyven és hatvan százalék közötti eredményt érnek el a modellben. A negyedik kategória a „legitimáció hiányos” kormányok, amelyek húsz és negyven százalék közötti eredményt érnek el. Az ötödik kategória pedig az „illegitim” kormányok amelyet azokhoz az esetekhez rendelek, akik nulla és húsz százalék közötti eredményt érnek el. Az átláthatóság kedvéért egy táblázatban (1. táblázat) vizualizálom a modell által kiszámolható a kutatásban kikötött legitimitási kategóriákat.

²⁸ Nemzeti Választási Iroda—Országgyűlési Választás 2022. (é. n.). Elérés 2022. április 27., forrás <https://vtr.valasztas.hu/ogy2022>

²⁹ PTS Data Table. (é. n.). The Political Terror Scale. Elérés 2022. április 27., forrás <https://www.politicalterrorscale.org/Data/Datatable.html>

A modellben elért eredmény:	legitimitási kategória:
100% és 80% között	nagyon magas legitimitású
80% és 60% között	magas legitimitású
60% és 40% között	közepes legitimitású
40% és 20% között	legitimáció hiányos
20% és 0% között	illegitim

1. táblázat: A legitimációs formulában elérhető százalékos eredmények kategorizálása. A szerző saját szerkesztése.

A fentebbi példában az ötödik Orbán-kormány legitimitását számoltam ki a modell segítségével: ebből pedig tisztán megállapítható, hogy az új magyar kormány „magas legitimációval” rendelkezik.

XI. A gazdasági és jóléti visszaesés és növekedés definiálása és mérése:

Bár a gazdasági fejlődést lehet szubsztantív és intézményi értelemben is definiálni (Gedeon, 2009 p. 27.) dolgozatomban kizárólag a szubsztantív fejlődést nézem, tehát a gazdaság kumulatív növekedését. Minden, gazdasággal kapcsolatos mérőszámot és adatot a World Bank adatbankjából³⁰ töltöttem le.

A fentiekből kiindulva, növekedésnek azt tekintem, ha a GDP több mint 2%-os növekedést ér el az előző évhez képest. Gazdasági visszaesésnek pedig azt, ha a GDP legalább 2%-os esést produkál, szintén az előző évhez képest. Ahol legalább 5%-os GDP növekedést tapasztalok, azt gazdasági fellendülésként határozom meg. A legalább 5%-os GDP csökkenést pedig gazdasági sokként definiálom.

A jóléti mutatóknál alapvetően az egy főre eső GDP növekedést tekintem mérvadónak. Ha az egy főre eső GDP emelkedése legalább 2%-os gyarapodást produkál, azt tekintem enyhe jóléti bővülésnek. A 5% feletti emelkedést pedig jóléti föllendülésként határozom meg. Míg, ha legalább -2% és 2% között mozog az egy főre eső GDP növekedése, akkor azt stagnálásként veszem figyelembe. A -2% alatti csökkenést enyhe visszaesésnek titulálom, míg a -5% alatti mezőt már erős jóléti visszaesésként definiálom. Az egyszerűbb átláthatóság kedvéért pedig

³⁰ World Bank Open Data | Data. (é. n.). Elérés: 2022. április 26., forrás: <https://data.worldbank.org/>

egy táblázatban (2. táblázat) foglalom össze, az fentebb kikötött definíciókat és a mérőszámokat.

GDP		Egy főre eső GDP	
Változás mértéke:	Elnevezés:	Változás mértéke:	Elnevezés:
legalább 5%	„gazdasági fellendülés”	5% felett	„jóléti fellendülés”
legalább 2%	„növekedés”	legalább 2%	„enyhe jóléti bővülés”
2% és -2% között	„stagnálás”	-2% és 2% között	„stagnálás”
legalább -2%	„csökkenés”	-1% és -5% között	„enyhe visszaesés”
-5% alatt	„gazdasági sokk”	-5% alatt	„erős jóléti visszaesés”

2. táblázat: A gazdasági és a jóléti visszaesés és növekedés definiálásának összefoglalása.

Mivel, a legitimitáció mérésénél nehéz volt megbízható közvéleménykutatásokat találnom, emiatt aggregáltam a gazdasági növekedés számaikat azokra a ciklusokra, amikor a választásokból kiindulva meg tudtam határozni a rezsim valós és számszerűsíthető legitimitációját. Így a ciklusok átlagos gazdasági növekedését már képes voltam a fentebb felállított kategória-rendszerbe beilleszteni.

XII. A gazdasági szabadság mérőszámai:

Dolgozatom elején, második hipotézisemben azt a tézist fogalmaztam meg, hogy a gazdasági visszaesés együtt jár a gazdasági szabadság romlásával a versengő autokráciákban. Ennek fényében, kutatásomban a The Heritage Foundation által létrehozott Index of Economy Freedom használok.³¹ Ebben az indexben, a készítő komplex komponensekből álló együttthatókkal méri az országok gazdasági szabadságának alakulását. A méréseiket egy nullától százig érő skálán értékelik, aminek fényében a legjobb elérhető mutató – értelemszerűen – a százas gazdasági szabadság. Dolgozatomban, mivel a legitimitációs

³¹ *Index of Economic Freedom: Promoting Economic Opportunity and Prosperity by Country.* (é. n.). Elérés 2022. április 28., forrás <http://www.heritage.org/index/>

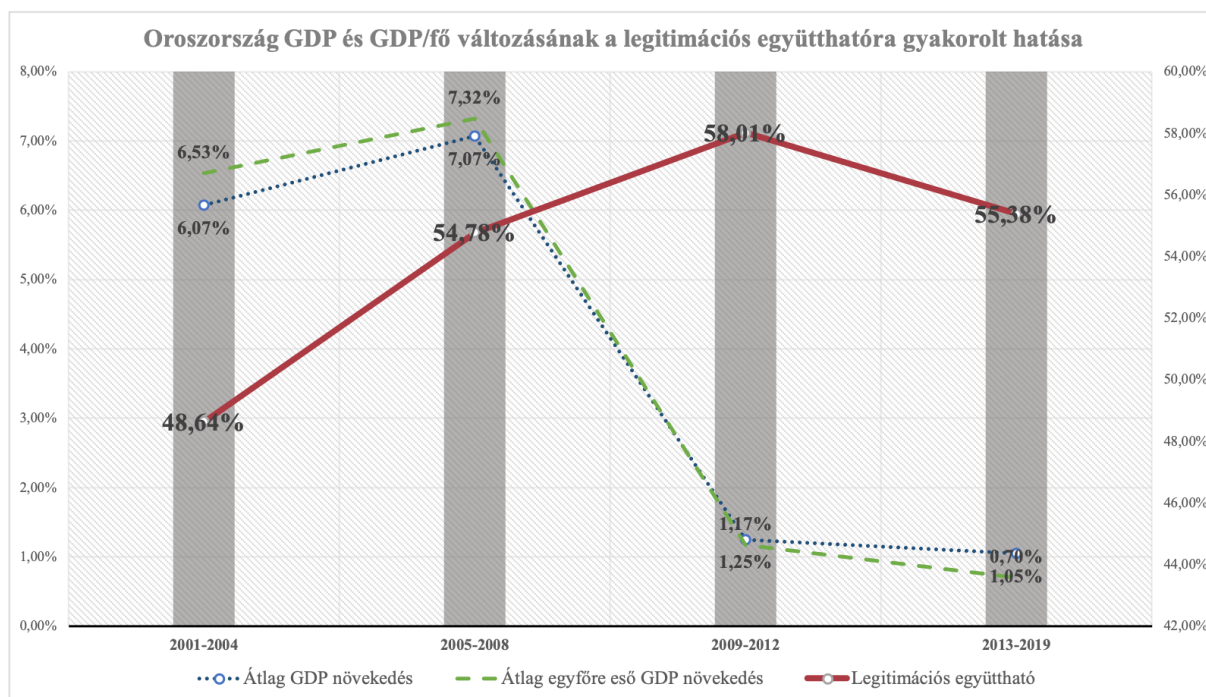
modellemben ciklusokra bontva figyelem az általam kiválasztott országok legitimációinak alakulását, ezért a gazdasági növekedéshez hasonlóan, a gazdasági szabadság éves bontásban lévő mérőszámait is ehhez hasonló ciklusokra bontottam, és azokat átlagoltam.

A gazdasági szabadságban létrejövő visszaesésnek titulálom, ha legalább 2% csökkenést tapasztalok, az előző ciklusban átlagolt értékhez viszonyítva. Növekedésnek pedig azt tekintem, ha legalább 2% pozitív kimozdulást produkál az érték. A két érték között lévő kilengéseket stagnálásnak tekintem.

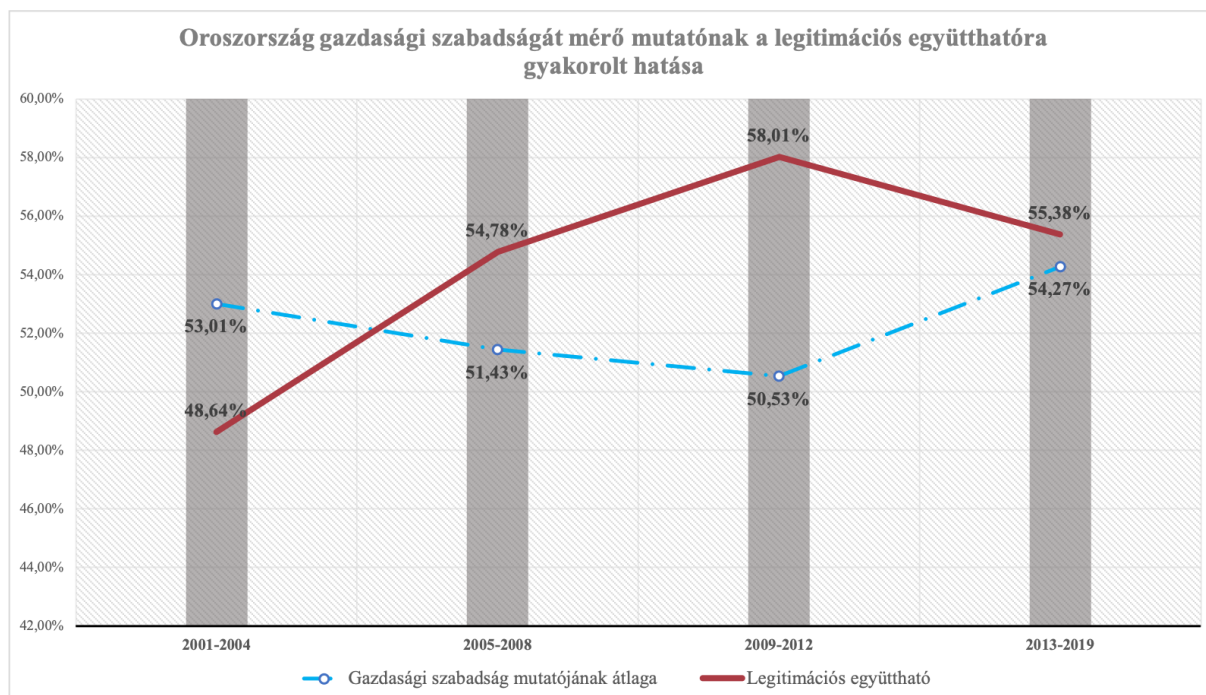
XIII. A legitimáció és a gazdasági mérőszámok kvantitatív elemzése:

Minden kiválasztott országnál külön vizsgálom meg a hipotéziseimet. Először az összes államnál vizualizálom a legitimációs együtthatót ciklusokra vetítve. Majd azt vizsgálom, hogy a két releváns választás között eltelt időben az átlag GDP növekedés, hogyan alakította a legitimációs formulát. Itt fontos kikötni, hogy a legitimációs formulára az előző ciklus gazdasági és jóléti növekedése van hatással, hiszen a választásokon az állampolgárok az addig lezárult időszakot értékelik, nem pedig a jövőt. Emiatt a kutatásban is azt vizsgálom, hogy a lezárult gazdasági és jóléti növekedési ciklus korrelációban áll-e a legitimációs formula növekedésével. Érdeemes még kiemelni, hogy a korreláció nem feltétlenül jelent okságot. Tehát, mindezek után megvizsgálom, hogy a gazdasági szabadság mérőszámai hogyan változtak a legitimációs együttható változásával. Legvégül pedig, azoknál a komoly gazdasági visszaeséseknél, amelyek legitimációs csökkenést is okoztak, megvizsgálom, hogy létrejött-e változás a rezsim versengő autokrata mivoltában is.

XIII.1. Oroszország:

(1.diagram): Oroszország jóléti és gazdasági mutatóinak a hatása a legitimációs együtthatóra.

(2.diagram): Oroszország aggregált gazdasági szabadságát mutató index hatása a legitimációs együtthatóra.

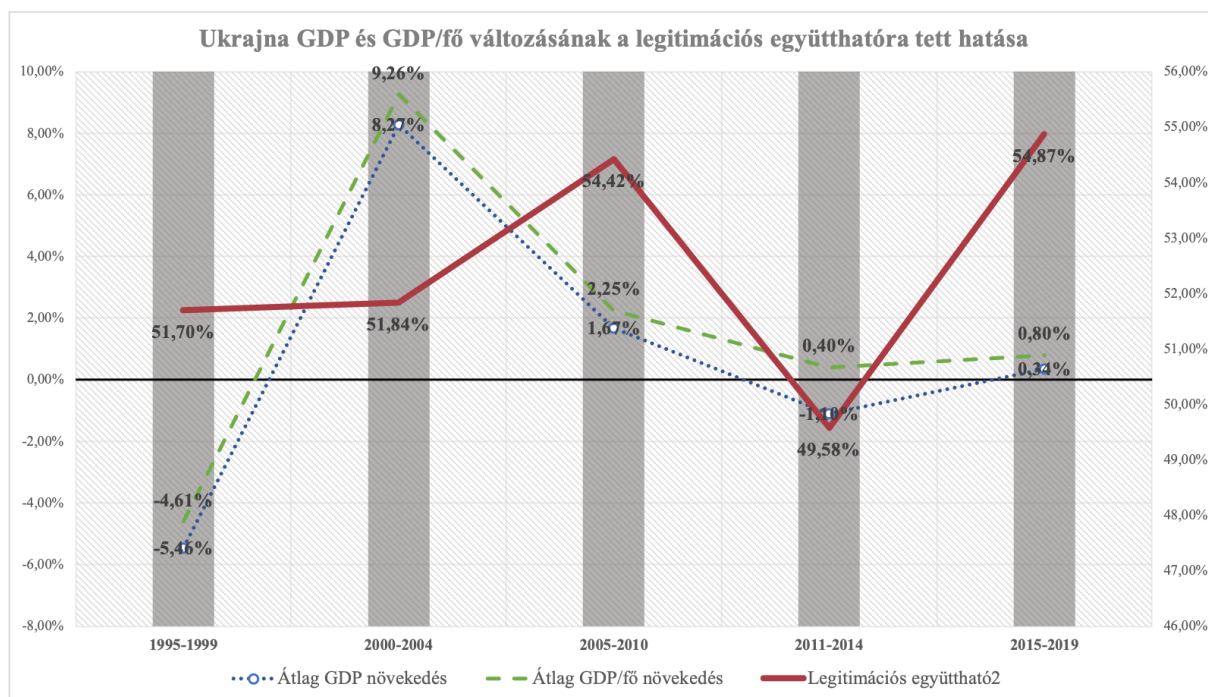
Oroszország esetében az első diagramról leolvasható, hogy volt szignifikáns összefüggés a gazdasági teljesítmény és a rezsim legitimációja között. Az első vizsgált ciklusban (2001-2004) látható, hogy az átlagos 6,07%-os GDP és 6,53%-os GDP/fő növekedés

mellett a legitimációs együttható 48,64%-ról 54,78%-ra ugrott. Ebből kiolvasható, hogy gyakorlatilag a gazdasági és a jóléti mutatók emelkedése majdnem ugyan akkora arányban emelte a rendszer legitimitását. A következő vizsgált ciklusban 7,32%-os GDP növekedés mellett, 7,07%-os egy főre eső GDP növekedést volt képes produkálni Oroszország. Mindez sikeresen tovább erősítette a rendszer legitimitását, ami 54,78%-ról, 58,01%-ra növekedett. Ebből látszik, hogy ugyan a legitimitás növekedése lelassult, de még mindig jelentősen tudott nőni. Az ezt követő időszakban viszont már lelassult az átlagos gazdasági növekedés egészen 1,17%-ra valamint az egy főre eső GDP növekedése is gyakorlatilag megtorpant, aminek következtében csak az 1,25%-ot volt képes elérni. Ez a gazdasági növekedésből a gazdasági stagnálás irányába lökte az országot, aminek hatására a rendszer legitimitása is csökkent, egészen 58,01%-ról 55,38%-ra. Ez olyan szempontból érthető, hogy nem történt erős gazdasági visszaesés, de a gazdasági stagnálásba való átlépés már elég volt ahhoz, hogy csökkenjen a rendszer legitimitációja.

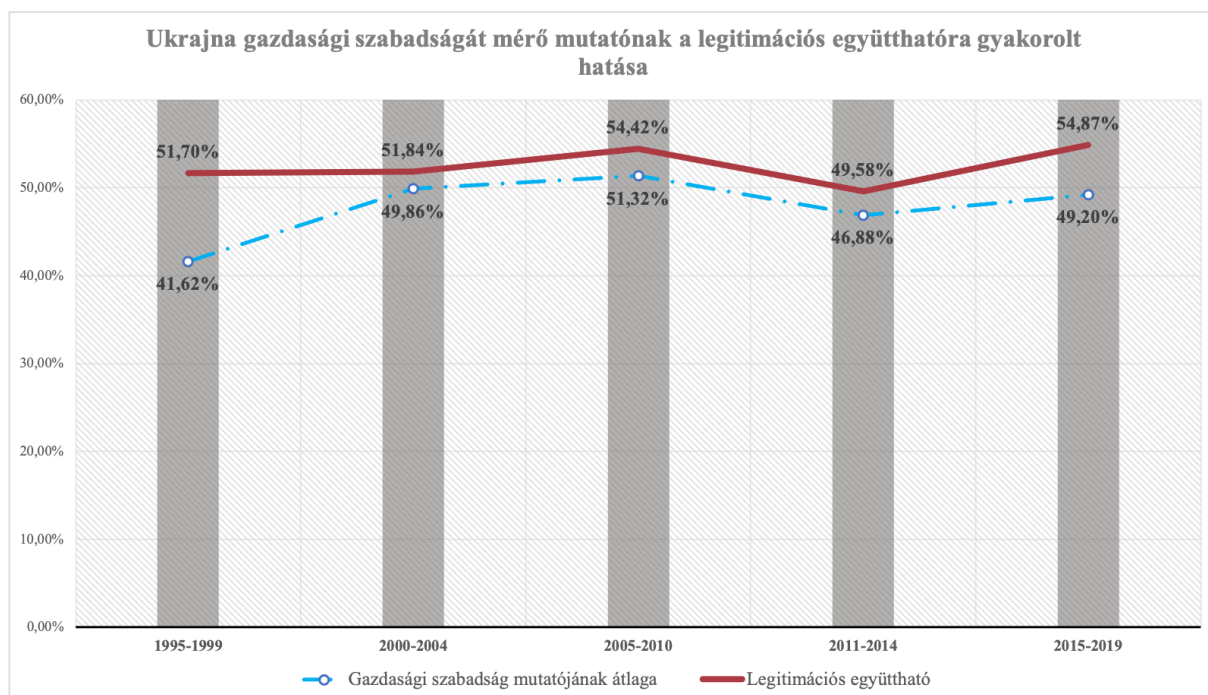
Összegezve, Oroszországban a Putyin rezsím legitimitása igen kitettnek mondható a gazdasági teljesítményének. Az ország részletesebb tanulmányozásával látható, hogy a rezsím a legitimitációjának a csökkenését az egyre nyíltabb elnyomással próbálta kompenzálni. Ennek hatására bár legitimitását nem sikerült szinten tartania a rezsím stabilitása nem kérdőjeleződött meg.

A második hipotézisemet – „*ha a rezsím legitimitása csökken, akkor a gazdasági szabadság is szükségszerűen romlik.*” – tesztelő 2. diagramm már nem mutatott korrelációt. Úgy tűnik, hogy a legitimitáció csökkenése, vagy növekedése nem vonzotta magával a gazdasági szabadság azonos arányú növekedését, vagy csökkenését. Tehát látszik, hogy Oroszország esetében hipotézisem egyáltalán nem teljesült, sőt gyakorlatilag fordított arányosságot produkált a két mutató.

XIII.2. Ukrajna:

(3.diagram): Ukrajna jóléti és gazdasági mutatóinak a hatása a legitimációs együtthatóra.

(4.diagram): Ukrajna aggregált gazdasági szabadságát mutató index hatása a legitimációs együtthatóra.

Ukrajna esetében, a harmadik diagram elemzésével arra a következtetésre juthatunk, hogy itt is – az oroszokhoz hasonlóan – fellelhető korreláció a gazdasági és a jóléti mutatók változása és a legitimációs együttható között. Az első vizsgált időszakban (1995-1999)

gyakorlatilag nagyon minimálisan nőtt a rezsिम legitimációs indexe, miközben a GDP -5,46%-os csökkenésben volt, az egy főre eső GDP pedig -4,61%-osban. Ennek a fordított arányos növekedésnek az oka véleményem szerint a friss függetlenedés miatt meglévő néphangulat lehetett. A következő vizsgált időszakban azonban már 8,27%-os GDP növekedés mellett 9,26%-os egy főre eső GDP növekedést tudott elkönyvelni a rezsिम. Emiatt pedig a legitimációs együttthatója is 51,84%-ról 54,42%-ra növekedett. Ami bár nem azonos mértékű növekedés, mint Oroszországnál, de mégis szignifikáns. Itt érdemes megvizsgálni az esetleges külső tényezőket is, amik miatt nem tudott a rezsिम legitimációjának a növekedése olyan mértékben bővülni. Elsősorban – véleményem szerint – itt a narancsos forradalomhoz köthetően kialakult rezsимвálság lehetett ennek az oka.

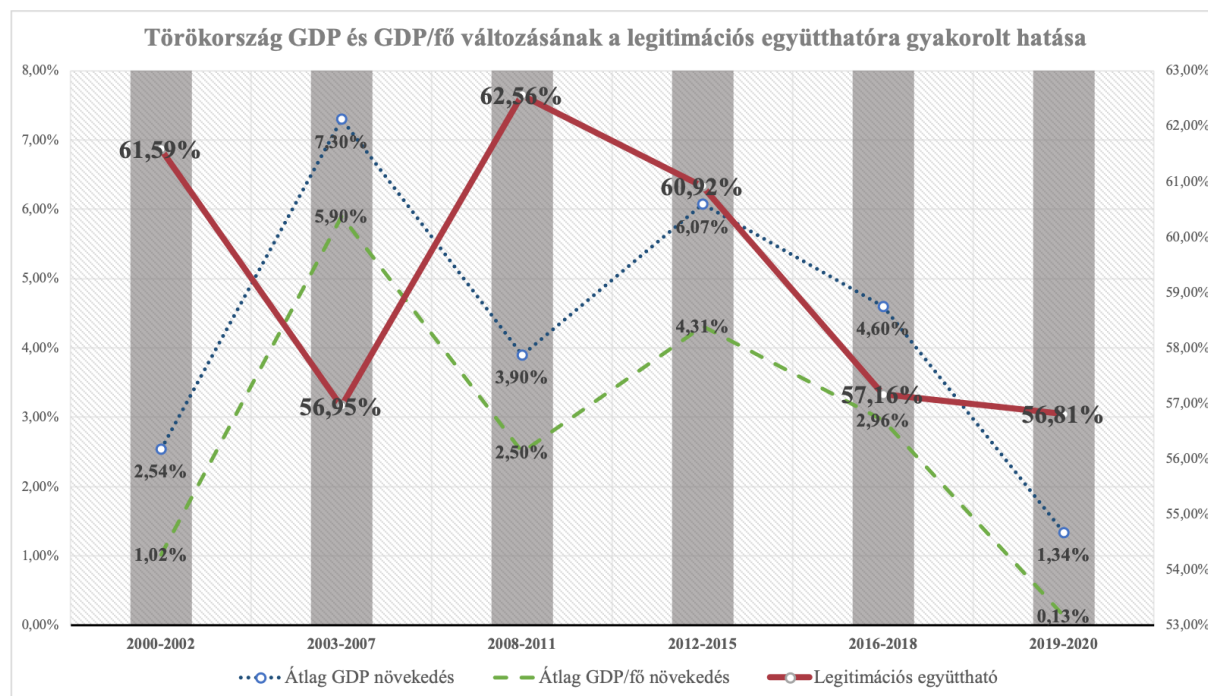
Tovább haladva az elemzésen szembevetendő, hogy az ezt követő időszakban a legitimációs együtttható 54,42%-ról 49,58%-ra csökkent. Mindeközben a jóléti és a gazdasági növekedés is jócskán lelassult. Míg előbbi, 9,26%-ról 2,25%-ra, addig az utóbbi, 8,27%-ról 1,67%-ra. Így látható, hogy mindkét esetben nagy arányú csökkenésnek lehetünk a tanúi. A jóléti- és a gazdasági fellendülés kategóriájából a gazdasági- és a jóléti stagnálás kategóriájába. Az index így szépen lekövette a gazdasági folyamatokat. Továbbá, érdekes kérdéseket vethet fel – egy jövőbeni kutatásban – hogy a rezsिम legitimációjának 50% alá esésével magyarázható-e részlegesen az Ukrajnában 2014 és 2015 fordulóján végbement történések³² oksága. Folytatva a vizsgálatot, a 2015-től kezdődő ciklusban látható, hogy a rezsिम legitimációja 49,58%-ról, 54,87%-ra emelkedett, miközben a jóléti- és a gazdasági fejlődést mutató indexek, tovább csökkentek. A rezsिम legitimitásának emelkedése – véleményem szerint – abban keresendő, hogy a Maidan téri forradalom gyakorlatilag egy rezsимвáltást idézett elő, aminek hatására Ukrajna versengő autokratikus mivoltából, a demokratizálódás irányába kezdett – ha lassan is, de – kimozdulni. Ez pedig a nacionalizmussal karöltve, megerősítette az országot újonnan vezető kormány legitimitását

Áttérve, a gazdasági szabadság és a legitimációs index közötti kapcsolatot vizualizáló diagramra (4.diagram) az figyelhető meg, hogy itt Oroszországgal ellentétben mutatkozott korreláció a két index között. Mondhatni, hogy a két mutató nagyon szépen lekövette egymás változásait, ezzel azt bizonyítva, hogy létezik kapcsolat, a rezsिम legitimációja és a gazdasági szabadság között. Érdemes kiemelni például Janukovics elnöki ciklusát (2010-2014) amikor a rezsिम legitimációs indexe 54,42%-ról 49,58%-ra esett. Mellette a gazdasági szabadságot mutató index is 51,32%-ról 46,88%-ra. Ebből következőleg feltételezhető, hogy a rezsिम,

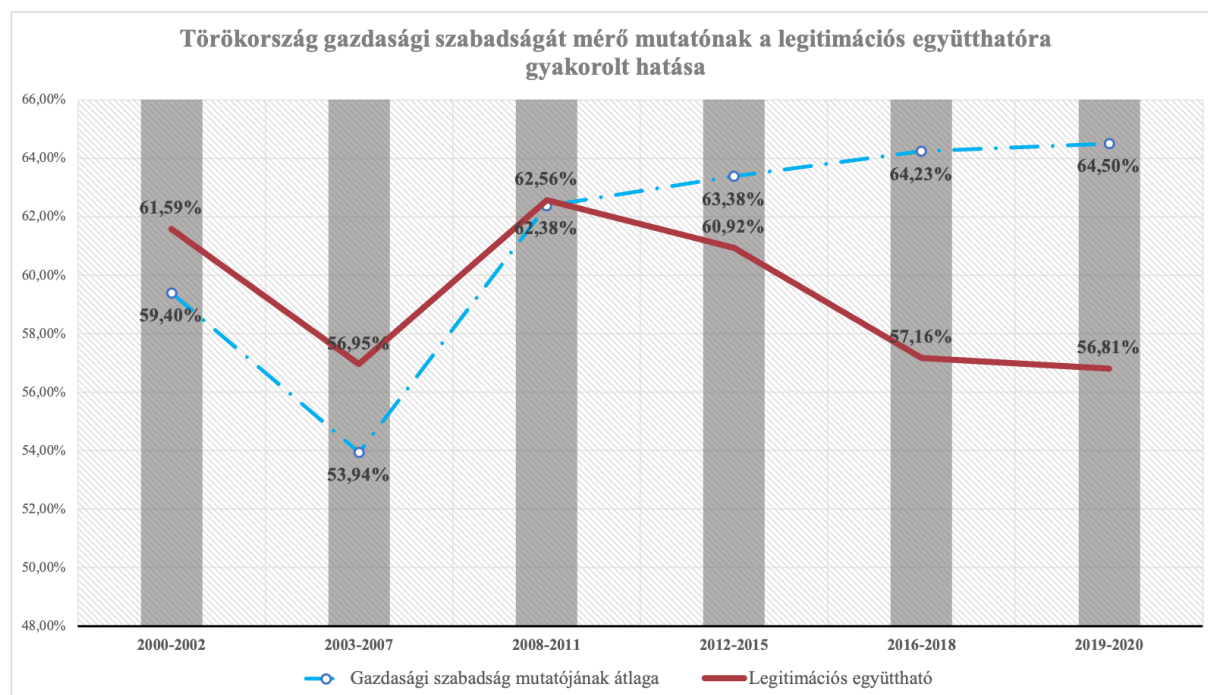
³² Ezt a Majdan téren 2014. decemberében kitört és egészen 2015. februárjáig tartó „méltóságos forradalom” eseményeire értettem. – a szerző.

legitimációs válságát a gazdasági erőforrások saját maga alá csoportosításával szerette volna kiegyensúlyozni, de ennek empirikus igazolására még további vizsgálatokra lenne szükség.

XIII.3. Törökország:

(5.diagram): Törökország jóléti és gazdasági mutatóinak a hatása a legitimációs együttthatóra.

(6.diagram): Törökország jóléti és gazdasági mutatóinak a hatása a legitimációs együttthatóra.

Törökország esetében a jóléti és a gazdasági mutatók szintén korrelációt mutatnak a legitimitási indexszel. Az ötödik diagramról leolvasható, hogy a jóléti és a gazdasági mutatók stagnálásával gyakorlatilag a rezsim legitimitációja 61,59%-ról, 56,95%-ra esett. Amit a következő ciklusban követő gazdasági és jóléti fellendülés gyakorlatilag visszatornázott az előző szintre, vagyis 62,56%-ra. A következő ciklusban a gazdasági már „csak” 3,90%-os növekedést könyvelt el, az egy főre eső GDP pedig szintén „csak” 2,50%-al tudott csak bővülni. Ennek hatására a rendszer legitimitása is csökkent, mivel a legitimitációs együttható is visszaesett 60,92%-ra. Ezt követően a jóléti és a gazdasági mutatók is komolyabb bővülésre tudtak szert tenni, a vizsgált időszakban. Míg az egy főre eső GDP növekedése 4,31%-ra nőtt, addig az átlag GDP növekedés, a vizsgált ciklusban elérte a 6,07%-ot ezzel gyakorlatilag a gazdasági fellendülés állapotába lökve az országot. Azonban mindezek ellenére a rezsim legitimitációs együtthatója 57,16%-ra esett vissza. Itt érdemes kiemelni, egy exogén hatást, ami miatt ez megtörténhetett. Mégghozzá, a 2016 nyarán végbement sikertelen puccskísérlet.³³ Ez a katonaság által megkísérelt hatalomátvétel ugyan a puccs pillanatában növelte ugyan a rezsim elfogadottságát az állampolgárok körében, mivel a nép a katonasággal felvéve a harcot tartott ki Erdogan mellett ám később a sikertelen puccs utóhatásaként, a nyílt elnyomás alkalmazása elképesztő méreteket kezdett öltetni a puccs vélt-, vagy valós szervezői és résztvevői ellen. Többek között, az eddig gondoskodó aktorként fellépő katonaság megreformálása végett alakították át 2017-ben az országot parlamentáris rendszerből elnöki rendszerré és helyezték a hadsereget közvetlenül az elnök irányítása alá. Ezzel gyakorlatilag felszámolva a még Kemal Atatürk óta élő hagyományt³⁴ – ami miatt gondoskodó aktornak lehetett hívni a hadsereget –, hogy ha a török hadsereg veszélyben érzi az ország szekularizációját és nyugatias mintára megalkotott politikai intézményrendszerét, akkor abban az esetben közbelép egy puccsal, és magához ragadja a hatalmat. Ebből megállapítható, hogy a legitimitációs index, bár következetesen korelál a gazdasági- és jóléti mutatókkal, de ahogy már Ukrajna esetében is látható volt, egyéb külső tényezők is befolyásolják annak a mozgását.

A következő vizsgált időszakban a legitimitációs index csökkenése gyakorlatilag minimális volt 57,16%-ról 56,81%-ra. Miközben a gazdaság még mindig a növekedési

³³ Bővebben, lásd: Çandar, C. (2016). A New Turkey?: Implications of the Failed Military Coup and Subsequent Political Coup. *Horizons: Journal of International Relations and Sustainable Development*, 8, 102–117. <https://www.jstor.org/stable/48573691>

³⁴ A modern Törökország történetében gyakorlatilag négy katonai puccs volt (1960, 1971, 1980, 1997), a 2016-os előtt. Ezek a puccsok mind sikerrel jártak, és a hadsereg – ha csak ideiglenesen is – de átvette a politikai irányítást és konszolidálta az országban lévő történéseket. További információért lásd: <https://www.aljazeera.com/news/2016/7/16/timeline-a-history-of-turkish-coups>

kategóriába esett, 4,60%-al, és az egy főre eső GDP is átlagosan 2,96%-al bővült a vizsgált időszakban. Ebből az a következtetés vonható le, hogy a rezsím legitimitása stabilizálódni tudott, az enyhe gazdasági növekedés mellett. Azonban ha megnézzük az utolsó évek gazdasági teljesítményét, izgalmas kérdés lesz, hogy a rezsím legitimitása is ilyen mértékben zuhan-e be. A dolgozatban kidolgozott modellem szerint, ha nem lesznek a legitimitást befolyásoló exogén hatások akkor valószínűsíthető, hogy igen.

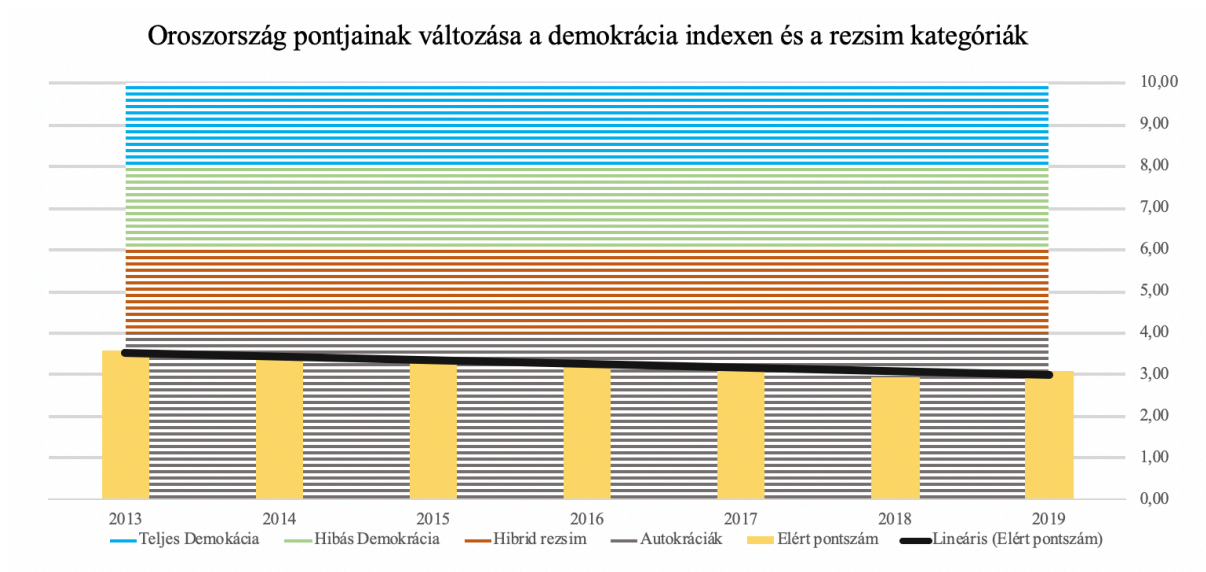
Áttérve a 6. diagram elemzésére, Törökország esetében egy fele-más kép tapasztalható. Amíg az első három időszakban a rezsím legitimitációs mutatója pozitív korrelációval volt a gazdasági szabadságot mérő mutatóra, addig az utolsó három időszakban, már fordított kapcsolat volt megfigyelhető a két index között. Hiszen ahogy a legitimitációs index csökkent a gazdasági szabadságot mérő mutató úgy nőtt. Ebből kiindulva gyakorlatilag megállapítható, hogy nem volt szignifikáns összefüggés a két változó között. Azonban, hipotézisem részleges megalapozottságára azért óvatosan, de enged következtetni, még ha szintizta empirikus igazolást nem is nyert az állításom ebben az esetben.

XIV. A gazdasági válság és a rezsímtípus változásának kapcsolata:

A következőkben harmadik hipotézisemet tesztelem, vagyis, hogy a gazdasági válság szükségszerűen a nyíltabb represszió alkalmazásába, vagy a demokratizálódás útjára tereli a versengő autokráciákat. Azonban a három kiválasztott országból csak kettőnél, Oroszországnál és Ukrajnánál identifikáltam legalább 5%-os visszaesést a vizsgált jóléti- és gazdasági mutatókban. Mivel a gazdasági válságok is a következő legitimitációs időszakot befolyásolták, ezért itt is – ahogyan az előző fejezetben – a jóléti- és gazdasági visszaesést követő ciklust vizsgálom. Tehát csak ezeknél az eseteknél beszélhetünk gazdasági sokkról és erős jóléti visszaesésről. Ukrajna esetében ez a 2011-től 2014-ig tartó időszak, Oroszországnál pedig a 2013-tól a 2019-ig tartó ciklus. A rezsím jellegének változásának méréséhez, a The Economist Intelligence Unit Democracy Index³⁵ adatait használom. Itt a szerzők, egy nullától tízig terjedő skálán értékelik az országok demokratikus mivoltát és azokat az elért eredmények alapján kategóriákba sorolják. Ennek megfelelően azt vizsgálom a kérdéses időszakokban, hogy történt-e kategóriák közötti mozgás a demokrácia index értékelése szerint.

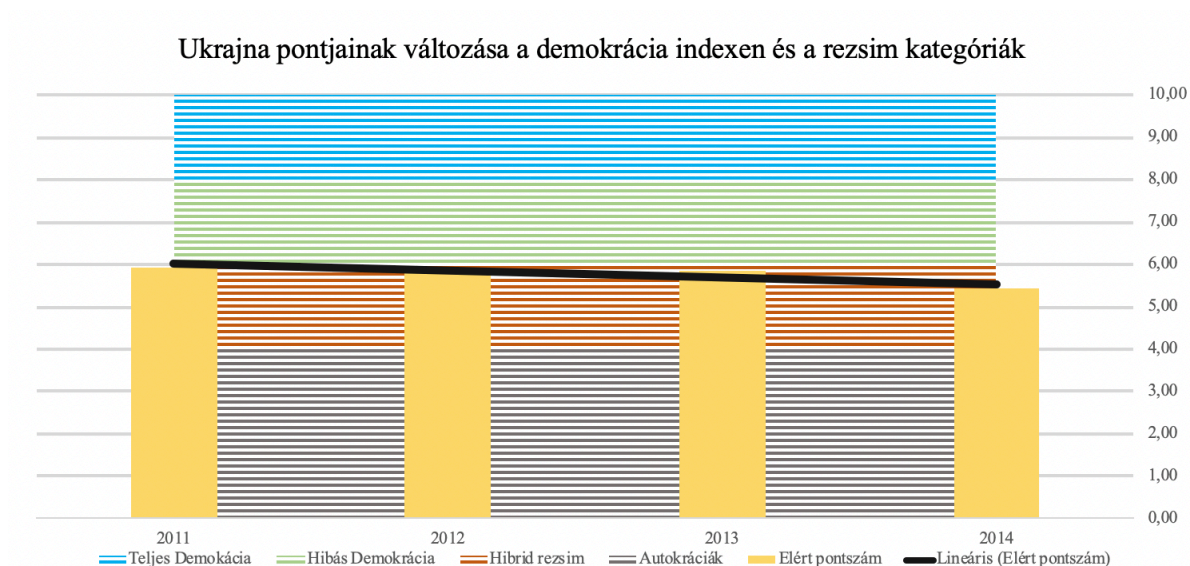
³⁵ *Democracy Index 2021: The China challenge.* (é. n.). Economist Intelligence Unit. Elérés 2022. április 30., forrás <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2021/>

XIV.1. Oroszország:

(7.diagram): Oroszország pontjainak a változása a demokrácia indexen és a rezsím kategóriák.

XIV.2. Ukrajna:

(8.diagram): Ukrajna pontjainak a változása a demokrácia indexen és a rezsím kategóriák.

A két diagramból kiolvasható, hogy a vizsgált időszakban mindkét versengő autokráciában csökkentek a demokrácia indexen elért eredmények. Azonban egyik országnál se figyelhető meg, hogy kategóriaváltást hozott volna számukra a gazdasági visszaesés. Bár Oroszország ekkora már az autokrácia kategóriába volt sorolható, ahogy dolgozatomban is felhívtam rá a

figyelmet. Ám még így is látható, hogy évről évre csúszott lejjebb a demokrácia indexen, tehát fokozódott a demokratikus intézmények leépítésének trendje. Ez a tendencia részben igazolja tézisemet, hiszen látható, hogy a gazdasági- és jóléti trendek válságánál a rezsim – részlegesen legalábbis biztosan – a represszió fokozásával próbálta pótolni a „kieső” legitimációt.

Ugyan ezek a megállapítások Ukrajnáról is megtehetők. Azonban ott sem történt váltás a kategóriák között, de közel ötven bázisponttal esett a rezsim demokrácia indexen elért teljesítménye a vizsgált időszakban. Végül érdemes kiemelni, hogy Ukrajnánál 2014-et követően történt egy kísérlet rezsimváltásra, azonban ennek összetevői sokkal több tényezősek, nem lehet csak a represszió növekedésével magyarázni. De az biztos, hogy ez is hozzájárult a társadalmi feszültségek növeléséhez és a rezsim legitimitásának csökkenéséhez.

Így harmadik hipotézisem, miszerint a gazdasági válság a versengő autokráciákat a nyíltabb represszió felé tolja részben igazolódott. Hiszen Oroszországnál és Ukrajnánál is tapasztalhattunk visszaesést a demokrácia indexen, azonban nem történt rezsim kategória váltás. Ugyan Oroszországot a 2011-es választási csalássorozat után már nem lehetett versengő autokrata rendszernek tekinteni, a jóléti- és gazdasági mutatók előző időszakban végbement radikális csökkenése megrendítette a rendszer legitimitását, és így a demokratizálódás helyett a nyílt represszió alkalmazását katalizálta. Ukrajnánál ugyanilyen irányú folyamatok voltak megfigyelhetők, azonban ott a nyílt represszió alkalmazásának kísérlete nem tudta stabilizálni a legitimitási krízist, és így a népakarat kihátráltatta az elitet a rezsim tűrése és támogatása mögül, ezzel pedig egy demokratizálódási kísérlet kezdődött meg az országban. Így látható, hogy a két országot különböző irányokba mozdította ki a legitimációs válságra adott repressziós válasz.

XV. Konklúziók:

Dolgozatomban először bemutattam a hibrid rezsimek fogalmi kereteinek az alkalmazását és kialakulását. Majd felvázoltam az általam legalkalmasabbnak talált altípusának, a versengő autokráciának a definícióját Levitsky & Way (2010) könyvének segítségével. Mindezek után kikötöttem, hogy mit tekintek kutatásom folyamán demokráciának, vagy autokráciának. Ezt követően, Gerschewski (2013) tanulmányán keresztül bemutattam az autokráciákban használt három legitimációs pillér vonatkozásait a versengő autokrációkra vetítve. Utána a járadékteremtés perspektíváján keresztül felvázoltam hipotéziseim elméleti alapjainak megalapozottságát.

Az elméleti keretek megalapozása után bemutattam az esetválasztás módszertanát és az általam kiválasztott három ország, Oroszország, Ukrajna és Törökország esetében vizsgált

időszakokat. Ezt követően megalkottam egy matematikai együtthatót, amellyel a rezsimek legitimációját lehet mérni, és kritérium rendszert állítottam fel, amivel a különböző legitimitású rezsimek kategóriákba sorolhatók. Ezt követően definiáltam, hogy milyen jóléti- és gazdasági mutatókat hasonlítok össze a legitimációs együttható változásával, valamint, hogy miképpen állapítom meg a gazdasági szabadság csökkenését, vagy növekedését a vizsgált országokban.

Mindezek után, a vizsgált ciklusokban vizualizáltam a legitimációs index és a jóléti-, valamint gazdasági mutatók változásait. Majd részletesen kielemeztem a hipotéziseimben megfogalmazott állítások érvényességét a vizualizált adatok tükrében. Ezt követően, Oroszország és Ukrajna esetében – ahol tapasztaltam komoly gazdasági és jóléti visszaesést – megvizsgáltam, hogy ez a tény milyen hatással volt a rezsimek demokrácia indexen elért eredményeire és létrejött-e rezsimtípus változás.

Tehát, dolgozatomban az alábbi kutatási kérdést tettem fel: *Milyen módon befolyásolja a gazdasági teljesítmény egy versengő autokrácia legitimitását?* Ennek vizsgálatára pedig három hipotézist tettem. Első hipotézisem: *Amennyiben a gazdasági növekedés visszaesik ezekben a rezsimekben, akkor ezek a rezsimek is veszítenek a legitimációjukból;* Második: *A gazdasági visszaesés a rezsimek járulék előteremtő képességét negatívan befolyásolja így, szükségszerűen rontva a vizsgált versengő autokrácia gazdasági versenyképességét;* Harmadik: *A gazdasági válság vagy a nyílt represszió alkalmazásába – így a zárt autokratikus rezsimtípusok felé –, vagy pedig a demokratizálódás irányába löki a versengő autokráciákat.*

A három hipotézis vizsgálata közben kutatási kérdéseimre azt a választ kaptam, hogy a gazdasági teljesítmény pozitívan hat a versengő autokráciák legitimitására. Azonban további kutatásokban érdemes lenne megvizsgálni, hogy más arányokban hat-e demokráciákra, autokráciákra és versengő autokráciákra a gazdasági- és jóléti teljesítmény növekedése vagy csökkenése. Valamint az is egyértelműen megmutatkozott a három hipotézis vizsgálata közben, hogy ugyan fontos tényező a gazdasági és jóléti mutatók hatása a legitimációra azonban, nem kizárólagos, és az ok-okozati viszony komplexitását is jól prezentálta Ukrajna és Törökország esete.

Első hipotézisem teljes mértékben igazolódott mind a három kiválasztott esettel kapcsolatban. Kivéve két speciális időszakot Ukrajna és Törökország esetében, amikor a már fentebb említett exogén hatások, ellentétes irányba befolyásolták az index mozgását. De ezen felül végig erős korreláció volt megfigyelhető a mutatók között. Tehát egyértelműen bebizonyosodott, hogy a jóléti- és a gazdasági mutatók változása azonos irányba tolja az általam megalkotott legitimációs együttható értékeit.

Második hipotézisem vizsgálatánál azonban nem mutatkozott szignifikáns összefüggés a gazdasági szabadság és a rezsimek legitimációs mutatójának változása között. Egyedül

Ukrajna esetében volt megfigyelhető, hogy a két index egymást lekövetve mozog, de Törökország és Oroszország esetében néha fordított arányosság néha pedig egyenes arányosság, volt megfigyelhető a két változó egymás közötti viszonyában. Így ebből a jelenlegi kutatás keretei között nem lehet egyértelmű empirikus konzekvenciákat levonni. Azonban jelen hipotézis alaposabb vizsgálata megágyazhat jövőbeni kutatásoknak.

Harmadik hipotézisem, csak részben igazolódott. A két vizsgált esetenél, ahol tapasztaltam a jóléti- és gazdasági mutatókban visszaesést, bár érzékelhető volt enyhe visszaesés a demokrácia indexen elért eredményekben a megvizsgált időszakban, azonban nagymértékű kiugrást, és ezáltal kategória váltást nem lehetett megállapítani. De ettől még észrevehető volt, hogy a rezsimek még jobban leépíti az amúgy sem megfelelő minőségű demokratikus intézményrendszert.

Összegezve, dolgozatomban adtam egy áttekintést a hibrid rezsimeken belül elhelyezkedő versengő autokráciák működéséről és mivoltáról. Ráműtattam azok gazdasági kitettségére, hiszen működésük igen sok erőforrást igényel, az egyensúlyuk megtartásához. Hipotéziseimet egy három országot felölelő esettanulmányon keresztül végig vezettem, aminek hatására bebizonyosodott, hogy szignifikáns összefüggés van a rezsimek gazdasági teljesítménye és a legitimitásuk között. Mindezek mellett úgy gondolom, hogy a legitimitás mérésére megalkotott képlet is megfelelő kiindulópontként szolgálhat egy további kutatáshoz, amely azt tovább csiszolva képes még valósabb képet adni, egy-egy rezsimek legitimitásáról. Továbbiakban érdemes lenne még mélyíteni ezt a kutatást, miközben a módszertant is lehet még tökéletesíteni egy következő munkában. Úgy gondolom, hogy a hibrid rezsimek és ezen belül is a versengő autokráciák legitimitásának és működési mechanizmusainak megértéséhez még a további témába vágó kutatásra lenne szükség, hiszen, egyre többször tapasztalható, hogy az ezen rezsimekben alkalmazott legitimitációs- és hatalmi technikákat egyes demokratikus országokban is előszeretettel adoptálják bizonyos politikai erők, tehát a téma nagyon aktuális

Elismerés és köszönetnyilvánítás: Szeretnék köszönetet mondani, Filippov Gábornak; Dr. Navracsics Tibornak; Dr. Fodor Gábornak; Dr. Szentgáli- Tóth Boldizsárnak; Rigóczy Baláznak; Fatér Máténak; Sugár Kristófnak és Cuhorka Katalinnak, hogy tanácsaikkal, meglátásaikkal és támogatásukkal hozzájárultak munkám elkészüléséhez.

Ábrajegyzék:

(1.ábra): A szürkezóna rezsime meghatározásai relatívan egymáshoz viszonyítva egy demokrácia-autokrácia skálán.....	- 9 -
(1.táblázat): A legitímációs formulában elérhető százalékos eredmények kategorizálása.....	- 28 -
(2.táblázat): A gazdasági és a jóléti visszaesés és növekedés definiálásának összefoglalása.....	- 29 -
(1.diagram): Oroszország jóléti és gazdasági mutatóinak a hatása a legitímációs együttthatóra.....	- 31 -
(2.diagram): Oroszország aggregált gazdasági szabadságát mutató index hatása a legitímációs együttthatóra.....	- 31 -
(3.diagram): Ukrajna jóléti és gazdasági mutatóinak a hatása a legitímációs együttthatóra.....	- 33 -
(4.diagram): Ukrajna aggregált gazdasági szabadságát mutató index hatása a legitímációs együttthatóra.....	- 33 -
(5.diagram): Törökország jóléti és gazdasági mutatóinak a hatása a legitímációs együttthatóra.....	- 35 -
(6.diagram): Törökország jóléti és gazdasági mutatóinak a hatása a legitímációs együttthatóra.....	- 35 -
(7. diagram): Oroszország pontjainak a változása a demokrácia indexen és a rezsime kategóriák.....	- 38 -
(8. diagram): Ukrajna pontjainak a változása a demokrácia indexen és a rezsime kategóriák.....	- 38 -

Irodalomjegyzék:

Adatbázisok és jelentések:

IFES Election Guide. (é. n.). Elérés 2022. április 26., forrás <https://www.electionguide.org/>

Index of Economic Freedom: Promoting Economic Opportunity and Prosperity by Country. (é. n.). Elérés 2022. április 28., forrás <http://www.heritage.org/index/>

Nemzeti Választási Iroda—Országgyűlési Választás 2022. (é. n.). Elérés 2022. április 27., forrás <https://vtr.valasztas.hu/ogy2022>

PTS Data Table. (é. n.). The Political Terror Scale. Elérés 2022. április 27., forrás <https://www.politicalterror scale.org/Data/Datatable.html>

The Economist Intelligence Unit. (2012). Democracy Index 2011. Elérés 2022. április 30., forrás https://the cubaneconomy.com/wp-content/uploads/2012/01/Democracy_Index_Final_Dec_2011.pdf

The Economist Intelligence Unit. (2013). Democracy Index 2012. Elérés 2022. május 1., forrás <https://civitanaorg.files.wordpress.com/2014/05/democracy-index-2012.pdf>

The Economist Intelligence Unit. (2014). Democracy Index 2013. Elérés 2022. május 1., forrás https://siyosat.files.wordpress.com/2014/10/democracy_index_2013_web-2.pdf

The Economist Intelligence Unit. (2015). Democracy Index 2014. Elérés 2022. május 1., forrás <https://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>

The Economist Intelligence Unit. (2016). Democracy Index 2015. Elérés 2022. május 1., forrás <https://www.yabiladi.com/img/content/EIU-Democracy-Index-2015.pdf>

The Economist Intelligence Unit. (2017). Democracy Index 2016. Elérés 2022. május 1., forrás <http://felipesahagun.es/wp-content/uploads/2017/01/Democracy-Index-2016.pdf>

The Economist Intelligence Unit. (2018). Democracy Index 2017. Elérés 2022. május 1., forrás <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadFile?gId=34079>

The Economist Intelligence Unit. (2019). Democracy Index 2018. Elérés 2022. május 1., forrás http://enperspectiva.uy/wp-content/uploads/2019/01/Democracy_Index_2018.pdf

The Economist Intelligence Unit. (2020). Democracy Index 2019. Elérés 2022. május 1., forrás <https://www.in.gr/wp-content/uploads/2020/01/Democracy-Index-2019.pdf>

Könyvek:

Bihari, M. (2013). *Politológia: A politika és a modern állam: Pártok és ideológiák*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó.

Böcskei B., & Szabó A. (Szerk.). (2019). *Hibrid rezsimok: A politikatudomány X-aktái*. MTATKPTI : Napvilág Kiadó.

Levitsky, S., & Way, L. (2010). *Competitive authoritarianism: Hybrid regimes after the Cold War*. Cambridge University Press.

Pomerantsev, P. (2014). *Nothing is true and everything is possible: The surreal heart of the new Russia* (First edition). PublicAffairs.

Huntington, S. P. (2011). *The clash of civilizations and the remaking of world order* (Simon&Schuster hardcover ed). Simon & Schuster.

Tanulmányok:

Anna U. (2018). *A választás mint rendszerkarakterisztikus intézmény*. FUNDAMENTUM 2.-3. 5-14.

Bak, D. (2016). Political Investment Cycles in Democracies and Autocracies. *International Interactions*, 42(5), 797–819. <https://doi.org/10.1080/03050629.2016.1173547>

Bozóki, A. (2020). Osztály, állam és függőség az európai félperiférián. *Politikatudományi szemle*, 29(2), 125–141. <https://doi.org/10.30718/POLTUD.HU.2020.2.125>

- Çalışkan, K. (2018). Toward a new political regime in Turkey: From competitive toward full authoritarianism. *New Perspectives on Turkey*, 58, 5–33. <https://doi.org/10.1017/npt.2018.10>
- Carothers, T. (2002). The End of the Transition Paradigm. *Journal of Democracy*, 13(1), 5–21. <https://doi.org/10.1353/jod.2002.0003>
- DIAMOND, L., LIPSET, S. M., & LINZ, J. (1987). Building and Sustaining Democratic Government in Developing Countries: Some Tentative Findings. *World Affairs*, 150(1), 5–19.
- Garriga, A. C., & Meseguer, C. (2019). Remittances, monetary institutions, and autocracies. *Oxford Development Studies*, 47(4), 452–467. <https://doi.org/10.1080/13600818.2019.1649382>
- Gedeon P. (2009). GAZDASÁGI FEJLŐDÉS ÉS POLITIKAI DEMOKRÁCIA. *Politikatudományi szemle*, 26–42.
- Gerschewski, J. (2013). The three pillars of stability: Legitimation, repression, and co-optation in autocratic regimes. *Democratization*, 20(1), 13–38. <https://doi.org/10.1080/13510347.2013.738860>
- Gilbert, L., & Mohseni, P. (2011). Beyond Authoritarianism: The Conceptualization of Hybrid Regimes. *Studies in Comparative International Development*, 46(3), 270–297. <https://doi.org/10.1007/s12116-011-9088-x>
- Gyulai, A., & Stein-Zalai, J. (2016). Hibrid rezsimek és a szürke zóna: Új válaszok a politikai rezsimek rendszertanának örök kérdéseire. *Metszetek*. <https://doi.org/10.18392/metsz/2016/2/9>
- Köllner, P., & Kailitz, S. (2013). Comparing autocracies: Theoretical issues and empirical analyses. *Democratization*, 20(1), 1–12. <https://doi.org/10.1080/13510347.2013.738859>
- Levitsky, S., & Way, A. L. (2002). *Elections Without Democracy: The Rise of Competitive Authoritarianism*. *Journal of Democracy*, 13(2), 51–65.
- Levitsky, S., & Way, L. (2020). The New Competitive Authoritarianism. *Journal of Democracy*, 31(1), 51–65. <https://doi.org/10.1353/jod.2020.0004>
- Mazepus, H., Veenendaal, W., McCarthy-Jones, A., & Trak Vásquez, J. M. (2016). A comparative study of legitimation strategies in hybrid regimes. *Policy Studies*, 37(4), 350–369. <https://doi.org/10.1080/01442872.2016.1157855>
- Merkel, W. (2004). *Embedded and Defective Democracies*. *Democratization*, 11:5, 33–58, DOI: [10.1080/13510340412331304598](https://doi.org/10.1080/13510340412331304598)
- Mufti, M. (2018). What Do We Know about Hybrid Regimes after Two Decades of Scholarship? *Politics and Governance*, 6(2), 112–119. <https://doi.org/10.17645/pag.v6i2.1400>

Pleines, H. (2019). The Political Role of Business Magnates in Competitive Authoritarian Regimes: A Comparative Analysis. *Jahrbuch Für Wirtschaftsgeschichte / Economic History Yearbook*, 60(2), 299–334. <https://doi.org/10.1515/jbwg-2019-3001>

Powell, G. B., & Whitten, G. D. (1993). A Cross-National Analysis of Economic Voting: Taking Account of the Political Context. *American Journal of Political Science*, 37(2), 391. <https://doi.org/10.2307/2111378>

Przeworski, A., & Limongi, F. (é. n.). *Political Regimes and Economic Growth*. 49.

Scheiring, G. (2021). Dependent development and authoritarian state capitalism: Democratic backsliding and the rise of the accumulative state in Hungary. *Geoforum*, 124, 267–278. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2019.08.011>

Székely-Doby, A. (2016). Járadékteremtés és az áldemokráciák. *Közgazdasági Szemle*, 63(5), 501–523. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2016.5.501>

Zakaria, F. (1997). The Rise of Illiberal Democracy. *Foreign Affairs*, 76(6), 22. <https://doi.org/10.2307/20048274>

Újságcikkek:

Dániel K. (2020). *Kacsoh Dániel: Valóban hibrid rezsim* | *Mandiner*. mandiner.hu. Elérés 2022. március 30., forrás https://mandiner.hu/cikk/20200513_valoban_hibrid_rezsim

Filippov G. (2018, július 31). Filippov Gábor: A hibrid ellenforradalom kora. *24.hu*. <https://24.hu/belfold/2018/07/31/filippov-gabor-a-hibrid-ellenforradalom-kora/>